

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Michaela Šmídová

**Srovnání politiky zaměstnanosti Dánska
a Norska**

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Michaela Šmídová**

Vedoucí práce: **doc. PhDr. Petr Svobodný, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

ŠMÍDOVÁ, Michaela. *Srovnání politiky zaměstnanosti Dánska a Norska*. Praha, 2013. 41 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Petr Svobodný, Ph.D.

Abstrakt

Moje bakalářská práce pojednává o tématu „Srovnání politiky zaměstnanosti Dánska a Norska“. V úvodu své práce budu hovořit o historii welfare state, typologiích a teoriích jeho vzniku. Zároveň se také zmíním o charakteristice severského modelu státu blahobytu a kritice současného welfare state. Ve své práci se dále zaměřím na analyzování stavu zaměstnanosti v případě mladistvých (zejména absolventů škol), starších osob v předdůchodovém věku a žen v každé z obou zemí. Dále se budu věnovat vzájemné komparaci situace v obou zemích. Závěrem budu hovořit o politice zaměstnanosti a přístupu státních organizací k nezaměstnaným osobám a snaze jim pomoci v hledání práce. Zároveň se budu snažit najít odlišnosti v případě míry nezaměstnanosti u těchto zvolených skupin obyvatelstva. Hlavním cílem mé práce je zodpovězení otázky, jaký je přístup Dánska a Norska k politice zaměstnanosti a jestli se míra zaměstnanosti v jednotlivých skupinách populace výrazně liší. Ve své práci se zaměřuji zejména na aktuální situaci a vývoj během posledních let, budu proto využívat zejména oficiální statistiky, dále pak také odborné publikace a články, věnující se zejména teorii státu blahobytu.

Abstract

My bachelor's thesis deals with the issue „Comparison of employment policy in Denmark and Norway“. Firstly, I will talk about history of the welfare state, typologies and theories of its origin. Secondly, I will make an analysis of the employment situation in the case of youthful, persons close to retirement age and women in each of the both countries. Furthermore, I will make the comparison of the situation in both countries. Finally, I will talk about the politics of employment and access public organizations for unemployed persons and trying to help them in the job search. The main goal of my thesis is to answer the question, what is the approach of Denmark and Norway to employment policy and to explore if approach of these countries is different or identical. The additional objective of this thesis was a comparison of unemployment rate in three selected population and determine the differences between these two countries. In my work I mainly talk about progression during the last years. I use official employment and unemployment statistics, specialized publications and articles about theory of the welfare state.

Klíčová slova

welfare, Norsko, Dánsko, zaměstnanost, nezaměstnanost

Keywords

welfare, Norway, Denmark, employment, unemployment

Rozsah práce: 67 392 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ...16.5.2013

Michaela Šmídová

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala svému vedoucímu práce doc. PhDr. Petrovi Svobodnému, Ph.D. za poskytnuté rady, konzultace a odbornou pomoc při psaní této práce.

Institut mezinárodních studií
Projekt bakalářské práce

Obsah

ÚVOD.....	2
1. CHARAKTERISTIKA MODELU WELFARE STATE	3
1.1 <i>Teorie welfare state</i>	4
1.2 <i>Typologie welfare state.....</i>	5
1.3 <i>Kritika welfare state.....</i>	7
1.4 <i>Skandinávský model.....</i>	8
2. ANALÝZA SITUACE V OBLASTI ZAMĚSTNANOSTI V NORSKU	11
2.1 <i>Situace v případě absolventů škol</i>	12
2.2 <i>Situace v případě občanů v předdůchodovém věku.....</i>	14
2.3 <i>Situace v případě žen.....</i>	15
3. ANALÝZA SITUACE V OBLASTI ZAMĚSTNANOSTI V DÁNSKU.....	18
3.1 <i>Situace v případě absolventů škol</i>	20
3.2 <i>Situace v případě občanů v předdůchodovém věku.....</i>	22
3.3 <i>Situace v případě žen.....</i>	23
4. KOMPARACE SITUACE V OBOU ZEMÍCH.....	25
5. CHARAKTERISTIKA NEZAMĚSTNANOSTI V DÁNSKU A NORSKU	26
5.1 <i>Dánská nezaměstnanost.....</i>	26
5.2 <i>Norská nezaměstnanost</i>	27
5.3 <i>Srovnání nezaměstnanosti</i>	29
ZÁVĚR	30
SUMMARY	32
POUŽITÁ LITERATURA.....	34
SEZNAM PŘÍLOH.....	38
PŘÍLOHY	39

Úvod

Ve své bakalářské práci se budu zabývat srovnáním politiky zaměstnanosti v Norsku a Dánsku se zaměřením na tři vybrané skupiny, a to na mladistvé osoby, které jsou převážně absolventy škol, starší občany v předdůchodovém věku a ženy. Ráda bych se zaměřila zejména na vývoj po roce 1990 až do současnosti. V první kapitole své práce se budu věnovat základní charakteristice modelu welfare state, se zaměřením na jeho severský model. Následující kapitola „Analýza situace v oblasti zaměstnanosti v Norsku“ se věnuje konkrétní situaci u vybraných skupin – mladistvých absolventů škol, občanů v předdůchodovém věku a žen. V této kapitole pracuji zejména s oficiálními statistikami. Obdobně budu postupovat také v případě následující kapitoly nazvané „Analýza situace v oblasti zaměstnanosti v Dánsku“, která bude zpracovávat konkrétní situaci v Dánsku. V další kapitole nazvané „Komparace situace v obou zemích“ srovnávám situaci v Norsku a Dánsku se zaměřením na hlavní odlišnosti či shodné prvky, které se mezi oběma zeměmi dají nalézt v případě jednotlivých kategorií. Následující kapitola se bude věnovat „Charakteristice nezaměstnanosti v Norsku a Dánsku“. Zde bych se chtěla zaměřit především na rozdíly v nezaměstnanosti v případě jednotlivých zvolených skupin obyvatelstva a dále pak na přístup státních organizací a jejich snahu pomoci občanům najít nové zaměstnání.

Cílem mé práce je odpovědět na otázku, jak Norsko a Dánsko přistupují k politice zaměstnanosti, nakolik je tato politika v obou zemích odlišná a jaké jsou naopak její shodné prvky, a také zjistit, existují-li zásadní rozdíly v případě míry zaměstnanosti u jednotlivých zvolených skupin. Zároveň je mým cílem také provést komparaci přístupu těchto zemí k nezaměstnaným osobám a zjistit, liší-li se výrazně v případě jednotlivých skupin obyvatelstva míra nezaměstnanosti. Ve své práci budu využívat převážně komparativní metodu pro porovnání situace v Norsku a Dánsku. Dále pak teoreticko-analytickou metodu zejména při analýze stavu zaměstnanosti z vládních statistik obou zemí.

Ve svém teoretickém úvodu práce vycházím zejména z knih věnujících se teorii welfare state, jako je například kniha Rostislava Dubna *Stát Blahobytu*. Duben ve své knize zpracovává téma státu blahobytu na teoretické úrovni. Na rozdíl od něj autoři Cochrane, Clarke a Gewirtz ve své knize *Comparing welfare states* vysvětlují

problematiku konkrétně na příkladu Velké Británie a následně ji zasazují do světového kontextu. Oproti první knize je tak téma zpracováno mnohem srozumitelněji a napomáhá lepšímu pochopení praktického hlediska, kniha Rostislava Dubna je však přínosnější z hlediska vysvětlení teoretických pojmů. Konkrétněji se tématem zabývají také Erikson a Castles v knize *The Scandinavian model: welfare states and welfare research*, kde hovoří o konkrétních případech, jak se společnost podílí na chodu státu a jaké existují programy na jeho podporu. Vzhledem k aktuálnosti zvoleného tématu pak budu v další části mé práce věnující se analýze a komparaci konkrétních výsledků vycházet především z oficiálních statistik týkajících se obou zemí, které jsou zpracovány příslušnými úřady či evropskými institucemi OECD nebo Eurostat.

1. Charakteristika modelu welfare state

Mnoho teoretiků a politiků věřilo, že lidem nemůže spokojený život zajistit svobodná tržní ekonomika, jelikož není schopna zajistit takové životní prostředí, které by bylo výhodné pro všechny ve společnosti. Ačkoliv si to mnoho občanů vyspělých států nepřipouští, život většiny z nich je každý den ovlivňován státními aktivitami – ať už chodí do státních škol, navštěvují státní nemocnice či žijí v bytech, které stát dotoval. Stát dotuje také mnoho služeb či zboží, ve státních službách je zaměstnáno mnoho osob a bez veřejných silnic, dálnic a dalších komunikací by se dnes obešel jen málokdo. Stát má tak velice důležitou úlohu v životě svých občanů.¹

Dnešní welfare state má počátky v návrzích na sociální pojištění dělníků, které v roce 1881 vytvořil německý kancléř Otto von Bismarck. Bismarckův návrh nejen zlepšoval situaci chudých osob, ale zároveň napomohl celé společnosti.² Od dob původního Bismarckova návrhu se však mnohé změnilo a welfare state tak prošel svým specifickým vývojem, který se navíc výrazně lišil v jednotlivých zemích a během let se tak vyvinulo mnoho charakteristických modelů státu blahobytu.

Hlavní příčinou vzniku státu blahobytu je zejména rozvoj průmyslových demokratických států, se kterým je spojen také proces modernizace celé společnosti. Tento rozvoj zahrnuje mnoho aspektů, které mají navíc vzájemně provázané vztahy. Jedná se o aspekty sociální, ekonomické, kulturní, politické a další. Aby mohl být v takovéto společnosti udržen chod ekonomického sektoru, je nutná existence institucí, které toto zajišťují. V Norsku tak například vzniklo úrazové pojištění již v roce 1894.

¹ DUBEN, Rostislav. Stát blahobytu. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1994, str. 27 - 28.

Další příčinou je demokratizace společnosti, která neustále postupuje vpřed a je navíc spojena se vznikem nových tříd obyvatelstva. Za příčiny vzniku státu blahobytu lze však označit mnoho dalších faktorů, jako je vznik zájmů společenských tříd, ekonomický růst či demografické změny ve společnosti.³

Welfare state se začal rozvíjet zejména v období po druhé světové válce. Právě severský model welfare state bývá často dáván jako příklad jednoho z nejlépe fungujících modelů státu blahobytu. Welfare stát, neboli stát blahobytu či sociální stát je stát, který se snaží o to, aby bylo zajištěno blaho jeho obyvatel, a to zejména díky různým sociálním výhodám či podporám. Existuje mnoho odborníků, kteří jsou tomuto státnímu typu nakloněni, mnoho odborníků ho však odmítá a kritizuje. Během let vzniklo také mnoho různých teorií charakterizujících welfare state i samotných typologií státu blahobytu.

1.1 Teorie welfare state

Například Asa Briggs ve své knize „The Welfare State in Historical Perspective“ hovoří o tom, že se v sociálním státě využívá organizované moci za účelem modifikace hry tržních sil. To se projevuje ve třech hlavních směrech. Prvním je zajišťování minimálního příjmu jednotlivcům i rodinám bez ohledu na to, jaká je tržní hodnota jejich práce či majetku. Druhým směrem je zúžení rozsahu nejistoty jednotlivce i rodiny v předem nepředvídatelných sociálních situacích, jako je nemoc, stáří či nezaměstnanost, které by jinak způsobily krize rodiny i jednotlivce. Třetím směrem je snaha státu zajistit vysoký standard všem svým občanům nezávisle na tom, k jaké sociální skupině či třídě přísluší, a to ve vztahu k určité dohodnuté škále sociálních služeb. Podle Briggse je splnění prvních dvou podmínek nezbytné pro naplnění minimálních standardů a splnění sociálních služeb státu, splnění všech tří podmínek je však zcela optimální.⁴

T. H. Marshall pak ve své knize „Social Class and Citizenship“ hovoří o welfare state ve významu k trhu práce. Marshall ve svém díle rozdělil občanství do tří částí – civilní, politické a sociální. Civilní část je složena z práv nezbytných pro osobní svobodu – svoboda řeči, myšlení a vyznání, právo na vlastní majetek a uzavírání

² DUBEN, Rostislav. Stát blahobytu. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1994, str. 28 - 29.

³ DUBEN, Rostislav. Stát blahobytu. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1994, str. 30 - 33.

⁴ ALCOCK, Peter a Martin POWELL. Introduction: Welfare Theory: Concepts and Issues. In: [online]. [cit. 5. 12. 2012]. Dostupné z: <http://www.sagepub.com/upm-data/36570_Alcock_&_Powell~Vol_1_Ch_01.pdf>.

platných smluv, a také právo na justici. Politická část znamená právo podílet se na výkonu politické moci, jako člen orgánů investovat s politickými autoritami nebo jako volič volit členy těchto orgánů. Sociální část je velice široká, zahrnuje například právo na ekonomický blahobyt, bezpečnost a právo podílet se na plném sociálním dědictví a žít tak život civilizované osoby.⁵

Teorii welfare state se však zabývalo také mnoho dalších autorů, jako například sir Alan Peacock, Harold L. Wilensky, Charles N. Lebeaux a další.

1.2 Typologie welfare state

Stejně tak jako vzniklo během existence welfare state mnoho různých teorií, vzniklo také mnoho typologií od různých autorů.

Jednou z typologií je například M. R. Titmussova „Social Policy: An Introduction“. Podle této teorie je možné stát blahobytu rozdělit na tři modely. Prvním je reziduální model zakládající se na tvrzení, že potřeby jednotlivce jsou splněny prostřednictvím soukromého trhu nebo rodiny. Tento model je typický zejména pro USA. Druhým je průmyslově-výkonový model, ve kterém autor hovoří o tom, že potřeby by měly být splněny na základě zásluh, pracovního výkonu a produktivity práce. Tento model se uplatnil například v Rakousku či Francii. Třetím je institucionálně-redistributivní model, označující welfare jako přední integrovanou instituci poskytující společnosti univerzální služby na principu potřeby. Právě do tohoto modelu jsou zahrnovány skandinávské státy.⁶

Další teorií je teorie Esping-Andersenova „The Three Worlds of Welfare Capitalism“. V ní autor hovoří o rozdílné míře mobilizace dělnické třídy a tím i vzniku odborových hnutí, která později přispěla ke zformování politických stran sociálně-demokratického charakteru. Zejména v prekapitalistické společnosti bylo přežití dělníků závislé na prodeji své vlastní komodity – pracovní síly. Dekomodifikace je základem státu blahobytu; nastane v okamžiku, kdy je služba poskytnuta jako věc práva. Autor hovoří o tom, že pouhá přítomnost sociální pomoci nebo pojištění neznámá nutně dekomodifikaci, nutné ale je, aby podstatně osvobodily jednotlivce od tržní závislosti. Esping-Andersen na základě toho rozdělil welfare state na tři různé typy. Prvním z nich je welfare state vyznávající liberální režim, jehož hlavním úkolem je pomáhat

⁵ PIERSON, Christopher a Francis G CASTLES. The welfare state reader. 2nd ed. Cambridge: Polity, 2006, str. 30 - 33.

potřebným a poskytovat jim dávky. Tento model byl uplatňován zejména v anglosaských zemích (Austrálie, Kanada, USA). Druhým typem je konzervativní welfare state, ve kterém je nutné povinné státní sociální pojištění s poměrně vysokými nároky. Výhody téměř výhradně závisí na příspěvcích a tím i na práci a zaměstnanosti. Tento typ se uplatnil například v Rakousku nebo ve Francii. Třetím typem welfare state je sociální typ, ve kterém je hlavním účelem dosažení rovnosti v případě výhod. Stát se snaží pomáhat jak jednotlivci, tak i rodině. Právě tento typ je typický pro severské země, zejména Švédsko a Norsko.⁷ Právě typologie Esping-Andersena bývá nejčastěji zmiňována ve spojitosti se severským welfare státem a často využívána při vyjadřování rozdílů mezi tímto typem welfare state a některými kontinentálními evropskými modely.

Pro welfare state sociálního typu je typické, že se na občany vztahuje jednotný, univerzální systém s odstupňovaným systémem dávek podle výdělků jednotlivých občanů. Navíc tento typ welfare state přebírá odpovědnost za péči o své občany – péči o děti, o staré a bezmocné občany a zároveň také poskytuje celé populaci komplexní sociální služby. Výdaje na tyto služby jsou financovány převážně vysokými daněmi. Aby stát mohl dosáhnout vysokých daňových výnosů, usiluje také o maximální zaměstnanost svých obyvatel – aktivní politiku zaměstnanosti.⁸

Za typický model sociálně-demokratického welfare state bylo považováno zejména Švédsko, které zároveň bývá označováno jako nejdražší sociální stát. Je to zejména z důvodu, že od 70. let Švédsko utratilo velkou část národního příjmu za sociální benefity a služby. Tato částka byla mnohem vyšší, než investovaly jiné kapitalistické státy. I Švédsko, typický představitel welfare state, se však muselo od 90. let potýkat s rostoucí nezaměstnaností a dalšími problémy, které se objevily i v dalších severských státech.⁹

Typologiemi welfare state se zabývala také celá řada dalších autorů, a tak vznikly typologie jako Wilensky a Lebeauxova, Mishrova, Thebornova, De Dekenova,

⁶ TITMUSS, Richard Morris, Brian ABEL-SMITH a Kathleen TITMUSS. Social policy: an introduction. London: Allen, 1974, str. 30 – 34.

⁷ PIERSON, Christopher a Francis G. CASTLES. The Welfare State Reader: Three Worlds of Welfare Capitalism. Gosta Esping - Andersen. [online]. [cit. 6. 12. 2012]. Dostupné z: <<http://xavier-fim.net/teaching/cpd/readings/espingandersen-intro.pdf>>.

⁸ BRUNCLÍK, Miloš, HAVLÍK Vlastimil. Skandinávie: [proměny politiky v severských zemích]. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 1994, str. 40 - 41.

⁹ COCHRANE, Allan, John CLARKE a Sharon GEWIRTZ. Comparing welfare states. 2nd ed. Newbury Park, Calif.: Sage Publications in association with the Open University, 2001, viii, str. 196.

Buchananova, Bonoliho a další. Přesto právě dvě výše zmiňované typologie bývají v dílech věnujících se státu blahobytu zmiňovány nejčastěji.

1.3 Kritika welfare state

Kritikové welfare state nejčastěji přicházejí s názorem, že je problematické realizovat stát, který má tyto principy politiky. Častým argumentem je tvrzení, že stát blahobytu je natolik rozvinutý, že jej většina obyvatelstva nechce již akceptovat. Velice často je poukazováno také na problém legitimacy. Navíc je welfare stát obtížně ovladatelný jednotlivými vládami. Podle některých navíc stát blahobytu omezuje veškerou činnost, nemá tedy vliv pouze na příjmy a vlastněný majetek, ale ovlivňuje také samotné aktivity občanů daného státu. Ačkoliv někteří občané od státu získávají výhody, jako jsou sociální dávky či důchody, nezískávají tyto výhody všichni. To souvisí s problémem přerozdělování ve vztahu k produktivitě společenské činnosti, neboť vyvstává otázka, zdali stát blahobytu stále povzbuzuje soukromé aktivity jeho občanů, pokud pouze přerozděluje získané příjmy z jedné strany na druhou. Celkově je státu blahobytu nejvíce vytýkána zejména velká nákladnost, a to jak ekonomická, tak i společenská.¹⁰

Severské sociální státy jsou dnes méně štědré, než jak tomu bylo v letech 1970 až 1980, a sociální zabezpečení pro jednotlivé občany je na nižší úrovni, než bývalo, přesto však ve srovnání s jinými systémy sociálního zabezpečení jsou severské sociální systémy stále bohaté. Do budoucna bude pro severský model welfare state důležité, zda bude schopen řešit problém nezaměstnanosti, a také bude potřeba podpora veřejnosti pro zachování welfare state jako modelu hospodářského a sociálního rozvoje. Vzhledem k tomu, že nezaměstnanost klesá a veřejná podpora je i nadále rozšířená, není důvod označovat severský model welfare state jako odepsaný.¹¹

Severskému welfare state je také vytýkána vysoká zaměstnanost ve veřejném sektoru a s ní spojené náklady, jejichž vinou je považován za značně neefektivní. Bodem kritiky je pak také vysoká úroveň pracovní neschopnosti, která rovněž přispívá k neefektivnosti míry zaměstnanosti. Vlivem pracovní neschopnosti tak například v Norsku zaměstnanec ztrácí ročně 21 dní; v Dánsku je situace lepší, tato doba zde činí pouze 10 dní. Navíc také v severských zemích roste počet osob, které z důvodu

¹⁰ DUBEN, Rostislav. Stát blahobytu. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1994, str. 35 – 39.

¹¹ KAUTTO, Mikko. Nordic social policy: changing welfare states. New York: Routledge, 1999, xvi, str. 102 – 103.

tělesného postižení jsou trvale neschopny pracovat. To vede ke vzrůstajícím nákladům na vyplácení invalidních důchodů.¹²

Skandinávské země se však v současnosti musí také potýkat se stárnutím populace, které by pro současný severský welfare state mohlo přinést problémy v podobě zvýšených výdajů na důchody a další péči o seniory. Právě zvýšení výdajů na poskytování těchto služeb a menší zastoupení aktivně pracujících osob ve společnosti by mohlo způsobit problémy s přerozdělováním příjmů. Pokud bude stárnutí populace v severských státech pokračovat, je tak možné, že budou severské státy nuceny pozměnit systém přerozdělování nebo podstatně snížit důchodové dávky a výdaje na péči o seniory.

1.4 Skandinávský model

Skandinávský (severský) model welfare state je charakteristický zejména tím, že se snaží zachovat co nejvyšší zaměstnanost, což s sebou však na druhou stranu většinou přináší vyšší daňový tlak na obyvatele.

Severský model welfare state má své kořeny v sociální politice 19. století, která se zaměřovala na nejchudší obyvatele, přesto však jeho opravdový rozvoj začal teprve od první poloviny 20. století. Ve skandinávských zemích se sociální stát rozvíjel postupně a souvisel zároveň s nástupem sociální demokracie a ekonomickým rozvojem příslušných států. Během posledních dvaceti let probíhala ve skandinávských zemích transformace sociálního státu. V poslední čtvrtině 20. století se musely severské země vyrovnat s ekonomickými problémy, ropnou krizí (s výjimkou Norska) a také s recesí na začátku 90. let. Problémům se však nevyhnuly ani v posledním desetiletí, neboť je od roku 2008 postihla světová finanční krize.¹³

V Norsku se první náznaky sociálního státu objevily již v letech 1827 a 1848, kdy bylo zákonem zavedeno veřejné vzdělání. V roce 1860 pak v Norsku vešel v platnost zákon o veřejném zdraví a v roce 1894 i zákon o všeobecném sociálním pojištění. Rozvoj sociální politiky pak bývá rozdělován na tři fáze – fáze experimentování (1870 – 1930), fáze konsolidace (1931 – 1950) a fáze expanze (od roku 1951).¹⁴

¹² BECKER, Uwe. *The Scandinavian Model: Still an Example for Europe?* [online]. 2007 [cit. 8. 5. 2013]. Dostupné z: <http://www.fes.de/ipg/2007/4/05_Becker_US.pdf>.

¹³ BRUNCLÍK, Miloš, HAVLÍK Vlastimil.. *Skandinávie: [proměny politiky v severských zemích]*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 1994, str. 43.

¹⁴ DUBEN, Rostislav. *Stát blahobytu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1994, str. 29.

V Dánsku byla zavedena reforma pojištění již v roce 1892, později došlo také k zavedení reformy pojištění v nezaměstnanosti (1907). Tyto reformy se staly prvními kroky k modernímu welfare state v Dánsku. V roce 1933 pak proběhla rozsáhlejší sociální reforma, která pomohla upevnit nový druh sociální politiky. Tato reforma byla platná až do poloviny 70. let minulého století, kdy byla vytvořena nová reforma sociální politiky, která podpořila vývoj dánského welfare state.¹⁵

Jádrem skandinávského modelu státu blahobytu je velká účast společnosti na chodu státu. Hlavním účelem welfare state je tedy podporovat ekonomickou účinnost, aby mohlo dojít ke zlepšení schopnosti společnosti zvládat problémy a zároveň obohatit životní podmínky. Severský stát blahobytu tak zahrnuje celou populaci. Existuje navíc mnoho programů, které ho podporují – většinou totiž dochází ke „zvýhodňování“ státu před soukromým sektorem. Mezi ně patří například zvýhodňování levného či bezplatného vzdělávání ve veřejném sektoru před drahými soukromými školami a levná či bezplatná zdravotnická péče, nebo dávání přednosti přídávkům na děti pro všechny rodiny před pomocí zaměřené pouze na chudé matky.¹⁶

Severské země mají velice dlouhou společnou historii, a tak byl jejich sociální i ekonomický rozvoj velice podobný. Typickým znakem těchto systémů je univerzalizmus, kdy všichni občané státu mají nárok na základní sociální dávky, dále pak také vysoké sociální výdaje, vysoké daně a velký veřejný sektor. Pro severské země je také typická vysoká míra účasti žen na pracovním trhu, která je navíc dosažitelnější díky dostupnosti denní péče o děti. S vyšší účastí žen na pracovním trhu je obecně spojován také nárůst práce na částečný úvazek, který umožňuje ženám se současně vzdělávat nebo pečovat o rodinu i chodit do práce.¹⁷

V polovině 60. let měly severské státy vysokou míru účasti na trhu práce a velmi nízkou nezaměstnanost mužů. Na rozdíl od jiných kontinentálních zemí, jako je například Německo či Francie, skandinávské země výrazně omezily nábor zahraniční pracovní síly, která přicházela z neseverských zemí, za předpokladu většího pracovního uplatnění pro ženy v soukromém sektoru. V severských zemích je zejména intenzivní obor poskytování služeb, který opět přináší dostatek pracovních příležitostí zejména pro

¹⁵ JENSEN, Henrik. *The welfare state: past, present, future*. Pisa: Edizione Plus, c2002, xiii, str. 43 – 47.

¹⁶ ERIKSON, Robert a Francis G CASTLES. *The Scandinavian model: welfare states and welfare research*. 2nd ed. Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, 1987, str. VII – IX.

¹⁷ JENSEN, Hans a Jørn NEERGAARD LARSEN. *The Nordic labour markets and the concept of flexicurity* [online]. 2005 [cit. 15. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.regjeringen.no/Upload/AID/kampanjer/arbeidslivsforum/dokumenter/nordisk_velferdsm odell/The_Nordic_model_-_a_recipe_for_European_success.pdf#page=54>.

ženy, a to například v oblasti veřejného zdraví, vzdělávání či sociální péče. Integraci do pracovního trhu mají navíc ženy usnadněnou mateřskými či rodičovskými dovolenými a rozšířením pečovatelské služby. Pro severské země je také typické kladení důrazu zejména na aktivní politiku trhu práce oproti pasivní politice práce, jako je například podpora v nezaměstnanosti. Typická je pro ně také snaha proti nezaměstnanosti bojovat.¹⁸

V současné době patří severské země podle Světového ekonomického fóra mezi pět nejvíce konkurenceschopných zemí světa. Je to zejména proto, že se těmito zemím podařilo dosáhnout vysoké míry zaměstnanosti a splnit tak, či alespoň se přiblížit, hranici celkové zaměstnanosti stanovené v Lisabonu¹⁹ ve výši 70 %. Zásadním nástrojem pro dosažení plné zaměstnanosti je aktivní politika trhu práce a s ní spojené aktivační programy, které mají zejména za úkol zvýšit schopnosti nezaměstnaných, aby pro ně nebyly nadále na trhu práce překážky a zároveň také nezaměstnané v hledání práce podpořit tak, aby mohli zůstat aktivní. S tím také souvisí druhý zásadní úkol aktivačních programů, a to zabránit občanům, aby se z nich stali dlouhodobě nezaměstnaní, neboť je-li občan nezaměstnaný více než rok, narůstá riziko, že si již práci nenajde, a hrozí tak sociální vyloučení. Severské státy kladou zároveň velký důraz na vzdělávání dospělých a další vzdělávání vůbec, protože jedině tak je možné, aby byla tato aktivační politika účinná. Kombinace vysoké úrovně sociálního zabezpečení, aktivní politiky trhu práce a role sociálních partnerů ve všech severských zemích vytvořila základ pro nejvyšší žebříček ekonomické bezpečnosti v EU. Přesto, že jsou si ve velké míře systémy v jednotlivých severských zemích podobné, existují mezi nimi také významné rozdíly, neboť každá ze zemí si svůj trh práce více uzpůsobila dle vlastních národních tradic, struktury podniků a dalších aspektů.²⁰

¹⁸ STEPHENS, John D. UNITED NATIONS RESEARCH INSTITUTE FOR SOCIAL DEVELOPMENT: THE SCANDINAVIAN WELFARE STATES ACHIEVEMENTS, CRISIS AND PROSPECTS [online]. 1995 [cit. 23. 4. 2013]. Dostupné z: <[http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/\(httpAuxPages\)/218CAD0393B83EE680256B67005B6836/\\$file/dp67.pdf](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/(httpAuxPages)/218CAD0393B83EE680256B67005B6836/$file/dp67.pdf)>.

¹⁹ Roku 2000 byla v Lisabonu přijata Strategie obnovy a rozvoje EU pro roky 2001-2010. Lisabonská strategie pak na tento program navázala, hlavním účelem této strategie bylo vytvořit další a kvalitnější pracovní místa v členských zemích. Sociální partneři se tak měli více angažovat ve formulaci a realizaci aktivní politiky zaměstnanosti. TOMĚŠ, Igor. Úvod do teorie a metodologie sociální politiky. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, str. 285.

²⁰ JENSEN, Hans a Jørn NEERGAARD LARSEN. The Nordic labour markets and the concept of flexicurity [online]. 2005 [cit. 15. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.regjeringen.no/Upload/AID/kampanjer/arbeidslivsforum/dokumenter/nordisk_velferdsm odell/The_Nordic_model_-_a_recipe_for_European_success.pdf#page=54>.

Právě na tyto rozdíly, případně shodné prvky, bych se chtěla ve své práci zaměřit, a to konkrétně komparací Norska a Dánska. Norsko jsem si zvolila zejména proto, že ačkoliv stále odmítá vstup do EU, patří mezi země s velice nízkou nezaměstnaností a v oblasti zaměstnanosti si vždy udržovalo vysoké hodnoty. Dánsko jsem si vybrala pro jeho specifický model sociálního státu – flexicurity, který se stal inspirací pro mnoho dalších evropských zemí, a který je důkazem výše zmiňované zkušenosti, že byl welfare state v mnoha zemích uzpůsoben do specifické podoby. Dánský systém flexicurity v sobě kombinuje flexibilitu a jistotu, které by navíc měly být v neustálé rovnováze.

Změny v minulosti bývají označovány souhrnným názvem „rekomodifikace“. Je to proces, kterým se individuální jedinci stávají stále více závislí na tržních silách, neboť právě tyto síly ovlivňují jejich životní příležitosti a podmínky. Je to tedy proces, který obrátí trend dekomodifikace, jenž byl například Esping-Andersenem považován za základ pro dosažení sociálního státu. Rekomodifikace je patrná jak na trzích a ve veřejné politice, tak má zároveň i vliv na restrukturalizaci institucí a jejich dopadu na jednotlivce.²¹

Současný welfare stát se musí také vyrovnat se změnami typickými pro postindustriální společnost, které s sebou přinášejí nové sociální hrozby. První zásadní změnou je vyšší účast žen v placeném zaměstnání, se kterou je však spojen pokles ekonomicky aktivních mužů. Zatímco účast žen na pracovním trhu převážně roste, u mužů lze pozorovat spíše opačnou tendenci. Druhým rizikem je stárnutí populace a nárůst počtu starších občanů. Tato změna vyžaduje fungující sociální péči, stejně tak jako zdravotnické služby. Mezi další změny pak patří pokles manuálních zaměstnání, která nevyžadují žádné vzdělání. Vztah mezi zaměstnaností a vzděláváním se tak ještě více zúžil, jelikož zvyšování kvalifikace s sebou přináší menší riziko dlouhodobé nezaměstnanosti a zároveň vyšší pravděpodobnost nalézt dostatečně placené zaměstnání.²²

2. Analýza situace v oblasti zaměstnanosti v Norsku

Norská ekonomika byla v devadesátých letech 20. století považována za velmi solidní. V této době proběhla recese, která však Norsko zasáhla méně než jiné severské země. Nezaměstnanost v Norsku se i nadále držela, z hlediska mezinárodního kontextu,

²¹ SVALLFORS, Stefan. The political sociology of the welfare state: institutions, social cleavages, and orientations. Stanford, Calif.: Stanford University Press, c2007, xiv, str. 6 – 7.

na velice nízkém stupni – v letech 1998 až 2001 nepřesahovala tři procenta. I přes tuto celkově nízkou hladinu nezaměstnanosti lze najít určité rozdíly mezi jednotlivými skupinami obyvatelstva.²³

Zaměstnané i nezaměstnané osoby jsou označovány termínem „pracovní síla“. Labour Force Survey (LFS)²⁴ definuje jako zaměstnané osoby takové, které jsou ve věku od 16 do 74 let a jsou zároveň schopny práce pro zisk či pro peníze alespoň jednu hodinu v týdnu, nebo jsou dočasně mimo zaměstnání z důvodu nemoci či čerpání dovolené. Jako nezaměstnaní jsou dle LFS definovány takové osoby, které nebyly ve sledované době zaměstnané, ale zároveň žádaly o práci v průběhu předchozích čtyř týdnů a byly by k dispozici pro práci během následujících dvou týdnů. V Norsku okolo 15 % ze zaměstnaných osob pracuje v nepravidelné pracovní době, na směny anebo s atypickým uspořádáním pracovní doby. Navíc právě počet těchto nepravidelně pracujících osob v oblasti služeb neustále narůstá. Dříve byly např. obchody o nedělích či svátcích v převážné většině zavřené, postupně se ale ujal trend, kdy mají otevřeno i do pozdních hodin, nebo mnohdy právě i v neděli či nonstop.²⁵

V Norsku, stejně jako v jiných evropských zemích, pracovní trh flexibilně reaguje na změny. Kromě úpravy pracovní doby se také proměnilo zastoupení jednotlivých pracovních odvětví. U některých oborů lze pozorovat velký nárůst zaměstnanosti, naopak v jiných pracovních odvětvích, která byla doposud na předních pozicích, došlo k úbytku počtu zaměstnaných osob. Je to způsobeno zejména měnící se poptávkou, na kterou musí norský pracovní trh reagovat.

2.1 Situace v případě absolventů škol

V Norsku je pracovní trh v případě mladistvých ovlivňován „Zákonem o omezeních pracovního prostředí“, omezujícím druh pracovních míst, která jsou pro mladé lidi dostupná. Teprve až po dovršení věku 18 let je mladistvým umožněno vykonávat libovolnou pracovní pozici. V Norsku je velice časté, že mladí lidé kombinují další vzdělávání s prací na částečný úvazek. V roce 1998 ve věkové kategorii

²² TAYLOR-GOOPY, Peter. *New risks, new welfare: the transformation of the European welfare state*. New York: Oxford University Press, 2004, xiii, str. 2 - 4.

²³ Labour supply in Norway: Second report for the project “Welfare Policy and Employment in the Context of Family Change”, drafted for the meeting 5-6 June 2003 in Reykjavik, Iceland [online]. 2003 [cit. 22. 3. 2013]. Dostupné z: <<http://www.york.ac.uk/inst/spru/research/nordic/norwlabo.PDF>>.

²⁴ Statistické výzkumy, které mají zajistit informace o trhu práce v příslušných zemích.

16 – 19 let mělo 81 % mladistvých osob školu jako hlavní činnost, přičemž jedna třetina měla navíc také práci na částečný úvazek. Pouze 13 % mladistvých patřících k této věkové kategorii bylo zaměstnáno na plný úvazek. Ve věkové kategorii 20 – 24 let pracovalo 46 % osob na plný úvazek, 36 % studovalo. Přibližně jedna třetina přitom pracovala na částečný úvazek. Během let se procentuální zastoupení pracujících mladistvých (16 – 19 let) výrazně měnilo. Zatímco od poloviny 70. let do poloviny 80. let se hodnota pohybovala kolem 40 – 45 %, v roce 1987 došlo k nárůstu na 53 %, který byl ovlivněn zejména zvýšením počtu zaměstnání na částečný úvazek v kombinaci s dalším studiem. Obdobný vývoj lze sledovat i u věkové kategorie 20 – 24 let, kde ale došlo spíše k nárůstu práce na plný úvazek. V letech 1987 – 1993 se Norsko potýkalo s problémem zvýšené nezaměstnanosti, kdy výrazně ubývalo také mladých pracujících osob, jelikož mnoho z nich opustilo zaměstnání na plný úvazek, aby se mohlo věnovat naplno dalšímu vzdělávání. Mezi lety 1995 – 1998 však docházelo k opětovnému nárůstu pracovní síly mladistvých, neboť opět došlo k celkovému nárůstu zaměstnanosti.²⁶

V roce 2011 bylo ve věkové kategorii 15 – 19 let zaměstnáno 40 % osob, tj. 131 000 osob této skupiny (38 % mužů, 43 % žen). Ve věkové kategorii 20 – 24 let bylo ve stejném roce zaměstnáno 72 % osob, což činí 234 000 osob (74 % mužů, 70 % žen). Ve věkové kategorii 25 – 29 let bylo zaměstnáno 84 % osob, to je 266 000 osob (87 % mužů, 81 % žen). Nezaměstnanost mladistvých ve věkové kategorii 15 – 19 let v roce 1990 dosahovala 16,2 %. Nejvyšší nezaměstnanost v této věkové kategorii, 17,4 % byla v roce 2005. Již v roce 2010 však nezaměstnanost poklesla na 12,5 % a v roce 2011 dokonce na 11,5 %. Ve věkové kategorii 20 – 24 let dosahovala v roce 1990 nezaměstnanost 9,8 %, v roce 1995 vzrostla na 10,3 %. V roce 2000 byla nezaměstnanost nejnižší, dosahovala 6,9 %. Výkyv přišel v roce 2005, kdy nezaměstnanost v této věkové kategorii opět mírně narostla na 9,1 %, v roce 2011 však již její hodnota opět klesla na hodnotu 7,3 %.²⁷

Je tak patrné, že v Norsku i nadále přetrvává snaha mladých lidí studovat a zároveň pracovat, ať již na částečný či na plný úvazek. Až na mírné výkyvy má

²⁵ Labour supply in Norway: Second report for the project “Welfare Policy and Employment in the Context of Family Change”, drafted for the meeting 5-6 June 2003 in Reykjavik, Iceland [online]. 2003 [cit. 22. 3. 2013]. Dostupné z: <<http://www.york.ac.uk/inst/spru/research/nordic/norwlabo.PDF>>.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Statistics Norway: Statistical Yearbook of Norway 2012 [online]. 131st issue. 2012 [cit. 22. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/91796?_ts=13c6ca485b8>.

nezaměstnanost mladistvých spíše klesající úroveň. Navíc je snaha o kombinování studia se zaměstnáním jak u mužů, tak i u žen poměrně vyrovnaná.

2.2 Situace v případě občanů v předdůchodovém věku

Po celé Evropě docházelo od konce ropné krize v roce 1973 k poklesu zaměstnanosti starších osob, Norsko však bylo výjimkou. Účast seniorů na pracovním trhu je v Norsku mnohem vyšší než v ostatních evropských zemích (s výjimkou Islandu). Přesto však má vysoká míra zaměstnanosti vliv na sazby invalidních důchodů, které patří mezi jedny z nejvyšších v Evropě. Trhu práce se účastní ve velké míře také starší ženy, jejichž míra zaměstnanosti je vyšší než ve většině dalších evropských zemí. Pracovní politika má několik faktorů, které mají přispět ke snížení strukturální nezaměstnanosti prostřednictvím aktivních opatření jako rehabilitace, vzdělávání, rekvalifikace, ale také dávky v nezaměstnanosti.²⁸

Současná politika pro seniory byla schválena norským parlamentem Storting v polovině roku 1990, kdy byl tímto orgánem zároveň také vytvořen „Národní akční plán pro seniory“. V něm bylo uvedeno jako cíl pro místní samosprávy rozvíjet čtyřicetihodinovou službu péče, která by pokryla na 25 % populace ve věku 80 let a výše v domech s pečovatelskou službou, domovech pro seniory či domovech péče.²⁹

Právě rozvoj péče o seniory s sebou přináší potřebu dalších pracovníků a dochází tak k vytváření dalších pracovních míst v oblasti služeb. Ta jsou ve velké míře obsazována zejména ženami, což přispívá k nárůstu jejich zastoupení na trhu práce a celkově k vysoké zaměstnanosti žen.

Od svých počátků v roce 1992 se takzvaná pracovní linie „Arbeidslinjen“ postupně stala dominantním referenčním rámcem, a to jak pro pracovní, tak i pro sociální politiku v Norsku. Hlavní myšlenkou se stalo to, že práce musí být vždy upřednostňována a být na prvním místě. Na rozdíl od některých zemí evropského kontinentu nebyli v Norsku nikdy starší lidé podněcováni k tomu, aby odešli do důchodu a uvolnili tak pracovní místa mladší generaci. Přesto se vláda na nátlak odborů snaží pro starší ročníky pracujících lidí vytvořit takové podmínky, aby byl pro ně brzký odchod do důchodu přijatelnější a výhodnější. Norsko pak sice následovalo ostatní

²⁸ OVERBYE, Einar, Signy VABO a Knut WEDDE. Rescaling Social Welfare Policies in Norway [online]. 2006 [cit. 24. 3. 2013]. Dostupné z: <<http://www.euro.centre.org/rescalingDocuments/files/Norway.pdf>>.

²⁹ JENSEN, Hans a Jørn NEERGAARD LARSEN. The Nordic labour markets and the concept of flexicurity [online]. 2005 [cit. 15. 4. 2013]. Dostupné z:

evropské státy při snižování věkové hranice pro odchod důchodu či zaváděním veřejných režimů pro předčasný odchod do důchodu, ale jen velice omezeně. V roce 1973 byl v Norsku důchodový věk snížen na 67 let a od této doby zůstal nezměněn. Od počátku roku 1986 byl vytvořen systém umožňující pracovníkům předčasně odejít do důchodu již ve věku 62 let.³⁰

Integrace na trh práce může být přitom prováděna za využití příjemných či méně příjemných veřejných opatření. Mezi příjemná opatření patří například vyšší možnosti reedukace, rehabilitace, celoživotního vzdělávání, dále pak výzvy pro zlepšení pracovního prostředí a další. Na druhé straně však stojí méně příznivá opatření jako je snížení dávek či doby jejich vyplácení, přísnější parametry pro vydávání dávek, vyšší dohled a podobně. Právě oba druhy pracovních opatření jsou v Norsku rozšiřovány od roku 1992. V roce 2000 bylo u osob ve věku 55 – 64 let výdělečně činných 73 % mužů a 61 % žen. Nezaměstnanost této věkové kategorie byla velice nízká, dosahovala 1,8 % v případě mužů a 0,7 % v případě žen.³¹

Ve věkové kategorii 60 – 66 let bylo v roce 2011 zaměstnáno 53 %, to je 215 000 osob, z toho 58 % mužů a 48 % žen. Ve věkové kategorii 67 – 69 let pracovalo 18 % (22 000 osob), z toho 20 % mužů a 16 % žen. Ve věkové kategorii 70 – 74 let pracovalo 8 % (14 000 osob), z toho 12 % mužů a 5 % žen. Nezaměstnanost osob ve věku 55 – 74 let během let zvolna klesala. Zatímco v roce 1990 činila 2,3 % a v roce 1995 pak 2,6 %, již v roce 2000 klesla nezaměstnanost v této věkové kategorii na 1,5 %. Nejnižší byla v roce 2011, kdy v této věkové kategorii činila pouhých 1,2 %.³²

2.3 Situace v případě žen

Rozdíly lze nalézt i v případě zaměstnanosti z hlediska pohlaví. Zatímco zaměstnanost mužů se na počátku 90. let pohybovala přibližně na 75 %, tento trend se až na mírné výkyvy v řádu několika procent udržoval až do roku 1995, kdy začalo docházet k pozvolnému nárůstu zaměstnanosti až takřka k hranici 80 %. V případě zaměstnanosti žen se však hodnoty pohybují na mnohem nižší úrovni, přesto lze rovněž

<http://www.regjeringen.no/Upload/AID/kampanjer/arbeidslivsforum/dokumenter/nordisk_velferdsm_odell/The_Nordic_model_-_a_recipe_for_European_success.pdf#page=54>.

³⁰OVERBYE, Einar, Signy VABO a Knut WEDDE. Rescaling Social Welfare Policies in Norway [online]. 2006 [cit. 24. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.euro.centre.org/rescalingDocuments/files/Norway.pdf>.

³¹ Ibidem.

³²Statistics Norway: Statistical Yearbook of Norway 2012 [online]. 131st issue. 2012 [cit. 26. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/91796?_ts=13c6ca485b8>.

i v tomto případě zaznamenat rostoucí trend. Na počátku 90. let se zaměstnanost žen pohybovala pod hranicí 65 %, v roce 1997 však již této hranice dosahovala a na konci roku 2002 se zaměstnanost dostala až na hranici 70 %. Zároveň je také rozdílné procento zaměstnaných žen či mužů v jednotlivých oborech. Nejméně zaměstnaných žen je v řemeslných oborech, kde zaměstnanost dosahuje přibližně pouhých 2 %, méně žen je zaměstnáno také v manažerských oborech, kde se pohybuje cca na 5 %. Naopak více zaměstnaných žen se objevuje v případě školských profesí, kde hranice činí cca 25 %. V oblasti služeb je zaměstnanost žen rovněž vyšší než zaměstnanost mužů, pohybuje se takřka na 35 %.³³

Na zaměstnanost žen má také velký vliv rodičovství, neboť některé matky zůstávají se svými dětmi doma, naopak jiné dávají přednost kariéře. I v této oblasti lze sledovat rozdíly během let. Zatímco v roce 1991 bylo 74,3 % matek s dětmi ve věku do 15 let zaměstnáno, 15 % z nich zůstalo mimo zaměstnání a 59,3 % z nich stále aktivně pracovalo, v roce 2000 již počet zaměstnaných matek s dětmi v tomto věku narostl na 81,2 % a počet pracujících matek na 61,7 %. Narostl také počet matek mimo zaměstnání na 19,5 %. Ve skupině matek s dětmi v rozmezí let 0 – 2 roky se v roce 1991 počet zaměstnaných pohyboval na 66,1 %, zatímco v roce 2000 počet vzrostl na 74,4 %. Mimo zaměstnání pak v roce 1991 zůstávalo 25 % matek, v roce 2000 jejich počet stoupl již na 33,3 %. Procento pracujících matek je přitom pro porovnávané roky 1991 a 2000 zcela shodné, činí 41,1%. Zároveň také záleží na tom, zdali se jedná o svobodné matky či nikoliv. Podle statistik se totiž zaměstnanost svobodných matek na plný úvazek (35 hodin a více) pohybovala v letech 1991 – 1999 v rozmezí od 23,7 % (1992) až po 28,6 % (1995). Na částečný úvazek (1 – 34 hodin) ve stejném časovém období pak v rozmezí 22,7 % (1991) po 28,5% (1998). Nezaměstnanost svobodných matek v letech 1991 činila 5,6 %, v letech 1992 – 1994 došlo k mírnému nárůstu, přesto se však v roce 1999 hodnota vrátila k nižší hranici na 4,6 %. Zaměstnanost svobodných matek pak v roce 1991 činila 58,8%, od roku 1995 začalo docházet ke zvyšování této hladiny, v roce 1999 již zaměstnanost dosahovala 67,8 %. Norské matky pracují ve velké míře na částečný úvazek. Míra zaměstnanosti na částečný úvazek se snižuje se vzděláním a narůstá s věkem. Navíc má na míru zaměstnanosti vliv přítomnost malých dětí v domácnosti. Zaměstnané ženy ve věku 20 – 34 let s malými dětmi pracují

³³ Labour supply in Norway: Second report for the project "Welfare Policy and Employment in the Context of Family Change", drafted for the meeting 5-6 June 2003 in Reykjavik, Iceland [online]. 2003 [cit. 26. 3. 2013]. Dostupné z: <<http://www.york.ac.uk/inst/spru/research/nordic/norwlabo.PDF>>.

více hodin než ženy ve věku 35 – 55 let. Na průměrný počet odpracovaných hodin za týden má také vliv, jak staré dítě matka má. V případě kategorie žen s dětmi ve věku 0 – 15 let se průměrné počty týdenních odpracovaných hodin procentuálně příliš nezměnily, jak v roce 1991, tak i v roce 2000 byly u jednotlivých kategorií naměřeny velice podobné hodnoty. Větší změny zaznamenala pouze kategorie s nulou odpracovaných hodin týdně, tedy u žen, které jsou v dočasné absenci ze zaměstnání. V roce 1991 činila hodnota 19,9 %, v roce 2000 narostla již na 23,7 %. Naopak poklesu se dočkala kategorie s 1 – 19 hodinami, kdy v roce 1991 bylo 20,2 % a v roce 2000 16,2 %. Podle statistik ženy nejvíce pracují v rozmezí 20 – 36 hodin týdně (cca 32,3 %). Naopak nejméně pracuje žen na úvazek s 50 a více hodinami týdně (2,7 %). V případě žen, které mají děti ve věku v rozmezí 0 – 2 roky, došlo k nárůstu počtu těch, které zůstávají dočasně mimo práci (na 45,8 % v roce 2000 z původních 37,8 % v roce 1999); tato kategorie žen je zároveň nejpočetnější.³⁴

Podle statistik během let výrazně narůstal počet pracujících žen ve věkové kategorii 15 – 74 let. Zatímco ještě v roce 1990 pracovalo 1 540 000 žen, v roce 2011 jich bylo již 1 809 000. V roce 1990 bylo poměrně vyrovnané zastoupení žen pracujících na plný a částečný úvazek. Na částečný úvazek pracovalo 436 000 žen, na plný úvazek pracovalo 469 000 žen. Již od roku 2000 však začalo narůstat množství žen pracujících na plný úvazek. V roce 2011 bylo takto zaměstnáno již 709 000 žen, zatímco na částečný úvazek pracovalo 492 000 žen. Nezaměstnaných žen bylo v roce 1990 nejvíce, 46 000, během let následujících nezaměstnanost žen klesala. K jejímu opětovnému nárůstu došlo od roku 2007, v roce 2011 nezaměstnanost žen dosahovala 38 000 osob. V roce 2011 pracovalo nejvíce žen, celkem 632 900, ve veřejné administrativě, v oblasti vzdělávání, lidského zdraví a sociálních prací. Další početná skupina 231 500 žen pak v odvětví transportu, ubytování a potravinářství. Naopak nejméně žen bylo zaměstnaných v odvětví obchodu s nemovitostmi, kde jich pracovalo jen 6 200. Další méně zastoupenou kategorií je zemědělství, lesnictví a rybolov, kde pracovalo 9 800 žen.³⁵

³⁴ Ibidem.

³⁵ Statistics Norway: Statistical Yearbook of Norway 2012 [online]. 131st issue. 2012 [cit. 27. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/91796?_ts=13c6ca485b8>.

3. Analýza situace v oblasti zaměstnanosti v Dánsku

Pro Dánsko je typický jeho model flexicurity. Pojem flexicurity vznikl spojením slov flexibility (flexibilita) a security (jistota), jejichž vzájemnou rovnováhu má tento systém zároveň také zajišťovat.

Hlavní součástí dánského systému flexicurity je flexibilní trh práce, který je zajištěn za pomoci aktivní politiky trhu práce a politiky vzdělávání občanů státu. Dánský systém flexicurity pak také nabízí nezaměstnaným osobám dávky v nezaměstnanosti. Navíc je zde také zachována snaha o zajištění sociálních jistot a zachování mobility na trhu práce. K funkčnosti tohoto systému je nutné, aby obyvatelstvo vykazovalo dostatečně vysokou míru kvalifikace, zejména z důvodu vysokých dávek v nezaměstnanosti, kdy by situace mohla dospět k bodu, že by lidé svou mzdou nepřekonalí náhradu mzdy. Pro chod systému flexicurity je také nutné zajistit vysoké příjmy z daní. V systému flexicurity funguje takzvaný „zlatý trojúhelník“, který vytváří spojnici mezi flexibilními pravidly pro příjem zaměstnanců, štedrým systémem podpory pro zachování sociálních jistot občanů a aktivačními a vzdělávacími opatřeními, který pomáhají nezaměstnaným s hledáním nové práce a zároveň jim také v případě potřeby pomáhají zlepšit si kvalifikaci. Součástí dánského trhu práce je například liberální ochrana před výpovědí či pružná pracovní doba. Zároveň je zde flexibilita mezd, neboť mzdy jsou převážně stanovovány podniky za pomoci kolektivních smluv.³⁶

Pružný trh práce je charakterizován vysokou mírou pracovního obratu a průměrnými mzdami, které jsou srovnatelné s liberálními ekonomikami, jako je Velká Británie nebo Spojené státy. Druhým prvkem je vysoké zajištění příjmů, jako jsou například dávky v nezaměstnanosti či sociální pomoc pro nezaměstnané. Třetím prvkem je aktivní politika trhu práce. Dánsko má v rámci zemí OECD jeden z nejvyšších celkových výdajů na politiku trhu práce (pro rok 2008 2,56 % HDP), zároveň má však vysoké výdaje na aktivní politiku trhu práce (v roce 2008 výdaj činil 1,35 % HDP). Hlavní funkcí aktivní politiky trhu práce je motivace nezaměstnaných osob k hledání práce samostatně, bez cizí pomoci, a druhou zásadní funkcí je pak pomoci kvalifikovat se těm osobám, kterým se nedaří samostatně nalézt zaměstnání. Součástí dánského

³⁶ EUR - Lex: Opinion of the European Economic and Social Committee on Flexicurity: the case of Denmark [online]. 2006 [cit. 5. 5. 2013]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006IE0740:EN:NOT>>.

flexicurity je také další odborné vzdělávání či celoživotní vzdělávání, což pozitivně přispívá k flexibilitě pracovního trhu a ke zvýšení zaměstnatelnosti.³⁷

Trh práce v Dánsku je velice dynamický, neboť okolo 30 % zaměstnanců (to je přibližně 700 000) vymění ročně své pracovní místo. Zvláštností dánského modelu s pracovní mobilitou je také to, že pokud zaměstnanec změní své místo, neztrácí žádné výhody nebo práva. I nadále má nárok na placenou dovolenou, důchod a podobně. Z tohoto důvodu je také pro podniky relativně snadné propouštět zaměstnance. Důsledkem tohoto dynamického systému je, že se Dánsko řadí v rámci EU k zemím s nejnižší průměrnou dobou setrvání v zaměstnání. Tato vysoká fluktuace však zároveň přináší nová volná pracovní místa, takže nezaměstnané osoby mají snazší opětovný vstup na trh práce a těm, kteří již práci mají, umožňuje změnit své pracoviště. Tato vysoká mobilita nevede nutně ke snížení celkové nezaměstnanosti, ale především přispívá ke zkrácení období, po které jsou osoby nezaměstnané. V Dánsku je méně než 25 % osob, které nepracují, nezaměstnaných déle než 12 měsíců, v porovnání s přibližně 33 % napříč zeměmi OECD. V zemích EU15 je více než 40 % nezaměstnaných dlouhodobě bez práce. Zároveň je v Dánsku jedna z nejnižších nezaměstnaností mladých osob. Pracovní podmínky jsou upravovány pomocí kolektivních smluv, které se uzavírají mezi sociálními partnery v průmyslu nebo oboru. Tyto smlouvy zahrnují různé právní předpisy týkající se mzdy, důchodů, pracovní doby, propouštění, ale také nemocenských či mateřských příspěvků. Tyto smlouvy pokrývají přibližně 85 % veškerých zaměstnanců, legislativně jsou pak upravována pouze některá konkrétní témata, například nárok na dovolenou či zdravotnické a bezpečnostní otázky. V Dánsku mají navíc sociální partneři možnost organizovat pracovní dobu zaměstnanců bez toho, aby zasahovala hlavní organizace. Díky tomu je tak možné měnit týdenní pracovní dobu a pokrýt tak výkyvy ve výrobě během roku.³⁸

Pro welfare state je typická aktivní politika pracovního trhu, kde skoro polovina EU zemí spotřebuje na tyto účely více než 1 % HDP, Dánsko ještě více. V průběhu 90. let prošlo Dánsko mnoha reformami této aktivní politiky, po kterých se „aktivační nabídky“ soustředily zejména na kvalifikaci nezaměstnaných a příležitostí na místním

³⁷ BREDGAARD, Thomas a Arthur DAEMMRICH. *The Welfare State as an Investment Strategy: Denmark's Flexicurity Policies* [online]. 2011 [cit. 15. 4. 2013]. Dostupné z: <<http://ilera2012.wharton.upenn.edu/RefereedPapers/BredgaardThomas%20ArthurDaemmrich.pdf>>.

³⁸ JENSEN, Hans a Jørn NEERGAARD LARSEN. *The Nordic labour markets and the concept of flexicurity* [online]. 2005 [cit. 15. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.regjeringen.no/Upload/AID/kampanjer/arbeidslivsforum/dokumenter/nordisk_velferdsm odell/The_Nordic_model_-_a_recipe_for_European_success.pdf#page=54>.

trhu práce a byly založeny na základě práva a povinnosti tak, aby každý nezaměstnaný obdržel aktivační nabídky v pravidelných intervalech, ale zároveň byl potrestán snížením dávek v případě, že by tuto nabídku odmítnul.³⁹

3.1 Situace v případě absolventů škol

V případě mladých osob ve věku 15 – 24 let dosahovala v roce 2004 zaměstnanost 62,3 %, na podobné úrovni se zaměstnanost držela až do roku 2008, kdy vzrostla na 66,4 %. V následujících letech však došlo k propadu zaměstnanosti, v roce 2010 dosahovala hodnoty 58,1 % a o rok později, v roce 2011, se dostala na hranici 57,5 %.⁴⁰

Skupina mladistvých zaujímá v Dánsku 12,24 % z celkové populace. Přibližně 67 % z nich je pak součástí pracovní síly a 58 % z nich přímo pracuje. Mladí lidé pracují z poloviny ve službách, nebo jako prodavači v obchodech či na trzích. Mimo tuto skupinu stojí přibližně 87 % mladistvých, kteří se nepodílí na pracovním trhu a zároveň ani nehledají práci z důvodů, jako je pokračování v dalším vzdělávání či absolvování speciálního tréninku. Během uplynulých let se výrazně proměnila hodnota nezaměstnanosti mladistvých, jelikož v 90. letech, podobně jako i jiné státy, prošlo Dánsko ekonomickou recesí, která výrazně ovlivnila trh práce. Zatímco v předchozích letech dosahovalo hladiny nezaměstnanosti přibližně 10,4 %, již v roce 1992 vzrostla její míra na 13,2 %. Ovlivněna byla zejména skupina mladých lidí s nízkou kvalifikací pracujících v soukromém sektoru. K obratu došlo až v roce 1994, kdy začala celková nezaměstnanost postupně klesat a stejně tak klesala i nezaměstnanost mladistvých. Dánská vláda se však z obavy, že by se mohla negativní situace opakovat, rozhodla vytvořit balíček se speciálními opatřeními, která měla pomoci vyřešit problém vysoké hladiny nezaměstnanosti mladistvých osob. Tento balíček opatření vstoupil v platnost v roce 1996. Opatření přineslo dobré výsledky, neboť došlo k poklesu z hodnoty 10,1 % z roku 1996 na hodnotu 6,6 % v roce 1998. Přesto však další roky přinesly opětovný nárůst, v letech 1998 – 1999 hodnota dosahovala až 9,5 %, od roku 2000 však došlo opět k rychlému poklesu nezaměstnanosti mladistvých. Díky tomu tak Dánsko dosáhlo jednoho z nejlepších výsledků v případě nezaměstnanosti mladistvých. V roce 2009 byla přijata nová preventivní opatření, která měla pomoci předcházet zvyšování

³⁹ BERTOLA, Giuseppe, Tito BOERI a Giuseppe NICOLETTI. Welfare and employment in a united Europe: a study for the Fondazione Rodolfo De Benedetti. Cambridge, Mass.: MIT Press, c2001, x, str. 47 – 48.

nezaměstnanosti mladistvých za využití vzdělávání a odborné přípravy. V Dánsku je celkově poměrně vyrovnané zastoupení nezaměstnaných žen i mužů v kategorii mladistvých osob, k větším výkyvům pak došlo například v rocích 1996 či 2005, kdy se mírně navýšil rozdíl mezi zastoupením jednotlivých pohlaví. Během posledních 20 let dosahovala průměrná ženská hodnota zaměstnanosti 62 % a průměrná mužská hodnota zaměstnanosti 65,8 %. To znamená, že zde v průměru existoval rozdíl pouhých 3,8 %. Přesto, že jsou hodnoty nezaměstnanosti v jednotlivých regionech Dánska vcelku vyrovnané, je poměrně časté, že Dánové ve věku mezi 15 – 24 lety migrují z regionu svého narození za prací do jiného regionu v zemi. Například v roce 2010 takto migrovalo na 53 % žen a 46 % mužů.⁴¹

V březnu roku 2011 vzrostla dlouhodobá nezaměstnanost mládeže ve věkovém rozmezí 16 – 29 let na 17,6 %, oproti 6 % z roku 2008. Nárůst nezaměstnanosti však zasáhl dánský pracovní trh celkově, neboť v březnu roku 2011 dosahovala 30 % oproti 11 % z roku 2008. Ačkoliv dlouhodobá nezaměstnanost během posledních let prudce vzrostla, stále se udržuje na nízké úrovni, zejména při srovnání s jejími hodnotami na počátku let 1990. Dánský trh práce se zaměřuje ve velké míře na aktivní iniciativu. Nabízí všem veřejnou podporu ve formě denních peněžitých dávek, peněžní pomoc či pomoc s přijímáním aktivní iniciativy. Iniciativy jsou určeny k individuálnímu vyjasnění a zlepšení kompetencí, účasti na aktivních iniciativách, dokončení vzdělání či k nalezení práce. Navíc dánské orgány kladou zvláštní důraz na přijetí opatření dánské politiky trhu práce v případě zranitelných skupin na trhu práce. Tato opatření jsou prováděna za využití místních úřadů práce a jsou stanovena pomocí „Zákona o opatření aktivní zaměstnanosti“. Iniciativy podle tohoto zákona se pak shodují pro všechny nezaměstnané osoby, bez ohledu na jejich stáří, úroveň dosaženého vzdělání, národnost či další aspekty. Tyto iniciativy tak zajišťují individuální kontakt a podporu pro jednotlivce při jejich přechodu do práce. Na podzim roku 2008 začala stoupat míra nezaměstnanosti, která se nejvíce dotkla právě mladých osob. Byla proto vytvořena vládní dohoda mezi Liberální stranou Venstre se Sociálními demokraty, Dánskou lidovou stranou a Radikální levicí, která se zaměřila na zajištění lepších příležitostí pro poskytování zaměstnání a vzdělání pro mladé osoby. V listopadu 2009 tak byla

⁴⁰ OECDiLibrary: Country statistical profile: Denmark [online]. 2013 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-denmark_20752288-table-dnk.>

⁴¹ D'IPPOLITO, Nadia. Youth Unemployment: The cases of Denmark and Italy [online]. 2011 [cit. 15. 4. 2013]. Dostupné z: <http://studenttheses.cbs.dk/bitstream/handle/10417/2920/nadia_dippolito.pdf?sequence=1.>

následně uzavřena dohoda „Více mladistvých ve školách a v práci“, jejímž cílem bylo pomoci mladým lidem se vzděláním najít práci a pomoci mladým lidem bez vzdělání, aby se mohli začít dále vzdělávat, nebo si mohli najít práci s perspektivou na vzdělání. Součástí dohody jsou také aktivní nabídky pro mládež do 15 let, jejichž cílem je, aby mladí lidé bez vzdělání nebo zaměstnání nebyli ponecháni svému osudu, ale aby měli zajištěnu možnost zapojit se do běžného pracovního trhu a naučit se tak být zaměstnaný. Mezi roky 2008 – 2010 se zaměstnanost mladých mužů ve věku 16 – 29 let zvýšila z 2 300 na 9 500. Ve stejném období se míra nezaměstnanosti mladých lidí zvýšila z 5,4 % na 14,1 %. Podíl zaměstnaných žen vzrostl z 3 000 v roce 2008 na 6 900 v roce 2010. Míra nezaměstnanosti mladých žen pak v tomto období vzrostla z 6,7 % na 10,7 %. Navíc došlo také k nárůstu programů a zaměstnání pro zvýšení kvalifikace mladistvých. Od roku 2008 až do roku 2010 se počet mladých nezaměstnaných osob, které dostávají programy pro zvýšení kvalifikace, zvýšil z 3 700 míst na plný úvazek na 9 000 míst. V Dánsku funguje také systém „flexi job“ jehož účelem je vytváření flexibilních pracovních míst, díky kterým budou mít lidé s výrazně a trvale zkrácenou pracovní kapacitou příležitost zůstat zapojeni do pracovního trhu. Většinou se tato „flexi zaměstnání“ vykonávají za obvyklé mzdy a pracovní podmínky jsou obdobné jako v případě práce na plný úvazek. Zaměstnavatel však musí spolu se zaměstnancem provést nezbytné úpravy, jako je například snížení pracovní doby. Místní orgány pak zaměstnavateli poskytují subvencování mzdových nákladů jako náhradu za tyto úpravy.⁴²

3.2 Situace v případě občanů v předdůchodovém věku

Stejně jako ostatní země muselo Dánsko zareagovat na problém stárnoucí populace. Podle OECD je však v Dánsku stárnutí populace pomalejší než v ostatních zemích OECD a zároveň je účast starších lidí na pracovním trhu jednou z nejvyšších v zemích OECD. V roce 2010 byla míra zaměstnanosti věkové skupiny 55 – 59 let 75,9 %, což byla druhá nejvyšší hodnota v EU. Přesto je však v případě starších skupin obyvatelstva nad 60 let zaznamenán prudký pokles v účasti na pracovním trhu. Tato situace je částečně způsobena důchodovým programem pro starší pracovníky – dobrovolného předčasného odchodu do důchodu, který v Dánsku existuje již od roku

⁴² Youth Unemployment in the Nordic Countries: - A Study on the Rights of and Measures for Young Jobseekers [online]. 2011 [cit. 15. 4. 2013]. Dostupné z: <<http://nososco-eng.nos.dk/filer/publikationer/Youth%20Unemployment.pdf>>.

1979. Nejvíce patrný je tento pokles u skupiny starších žen. V roce 2010 byla nezaměstnanost ve věkové skupině 55 – 59 let 6,2 %. Vyšší nezaměstnanost byla v případě mužů (7,7 %), u žen dosahovala 4,7 %. Pro věkové kategorie 60 a více let dosahuje míra nezaměstnanosti nižších hodnot (4,3 %), tato hodnota je však výrazně ovlivněna důchodovým systémem, kdy mnoho starších pracovníků opouští trh práce v okamžiku, kdy získají nárok na předčasný odchod do důchodu. Oficiální důchodový věk, od kterého má občan nárok na starobní důchod, činí v Dánsku 65 let. Ve skutečnosti však většina osob odchází ze zaměstnání ve věku 61 – 62 let. V Dánsku navíc neexistuje jednotná definice, kdy se mají pracovníci řadit do kategorie starších pracovníků. Jako starší pracovníci jsou tak často označovány osoby ve věku již od 50 či 55 let.⁴³

Zaměstnanost ve věkové kategorii 50 - 64 let se během uplynulých let udržovala na takřka stejných hodnotách. V roce 2001 dosahovala 66,1 %, v roce 2005 67,6 % a v roce 2011 67,2 %. V případě věkové kategorie 65 – 69 let byla míra zaměstnanosti v roce 2001 12,2 %, v roce 2005 13,4 % a v roce 2011 13,5 %.⁴⁴

3.3 Situace v případě žen

V roce 2010 pracovalo na 490 000 dánských žen na částečný úvazek, což je v porovnání s muži (200 000 pracujících na částečný úvazek) takřka 2,5 krát více. To odpovídá přibližně 38 % žen. Ačkoliv dříve převažovala vyšší nezaměstnanost žen, v roce 2010 přišel zlom, kdy nezaměstnanost mužů dosahovala 7,1 %, zatímco u žen pouze 5,3 %. To bylo zaviněno především hospodářskou krizí, která zasáhla zejména průmysl, kde převažuje zaměstnanost mužů. V témže roce pracovalo na 790 000 žen na plný úvazek, tedy přibližně 62 % žen. Ženy také odcházejí do důchodu dříve než muži. Pro rok 2009 činil průměrný věk pro odchod do důchodu 61,2 let u žen, u mužů pak 61,7 let. Na zaměstnanost žen má také vliv mateřství, neboť převážně ženy zůstávají doma s nemocnými dětmi či na mateřské dovolené. Během uplynulých let však došlo také k nárůstu podílu mužů, kteří zůstávají na mateřské dovolené. Ženy mají navíc nárok na delší mateřskou dovolenou ve výši 12 týdnů, ke které se následně připočítává

⁴³ KONGSHØJ MADSEN, Per. European Employment Observatory: EEO Review: Employment policies to promote active ageing, 2012 [online]. Denmark, 2012 [cit. 18. 4. 2013]. Dostupné z: <<http://www.eu-employment-observatory.net/resources/reviews/Denmark-EPPAA-Feb2012-final.pdf>>.

⁴⁴ OECD THEMATIC FOLLOW-UP REVIEW OF POLICIES TO IMPROVE LABOUR MARKET PROSPECTS FOR OLDER WORKERS [online]. Denmark, 2012 [cit. 11. 4. 2013]. Dostupné z: <<http://www.oecd.org/els/emp/Older%20Workers%20Denmark-MOD.pdf>>.

navíc 32 týdnů rodičovské dovolené. Podle statistik v roce 2009 zůstal na rodičovské dovolené každý třetí muž, což je srovnatelné se situací v Norsku.⁴⁵

Dánský welfare state byl založen na ideologii rovnosti, která usnadnila ženám účast na trhu práce. Navíc během uplynulých let došlo k nárůstu zaměstnanosti ve veřejném sektoru, který byl financován především z daňových příjmů. Jednou z důležitých součástí pro ženy spojených s tímto růstem je poskytování péče a souvisejících služeb státem, které navíc přispěly k tomu, že jsou nyní pracovní a rodinné povinnosti mnohem kompatibilnější. Veřejný sektor tak přebírá zodpovědnost za školky a školy, ale zároveň také zajišťuje pečovatelské služby pro seniory. Právě proto, že veřejný sektor poskytuje rozsáhlé služby, zajišťuje přibližně 30 % celkové zaměstnanosti a polovina žen je zaměstnána právě v tomto sektoru. V současnosti je v dánských rodinách příjem obvykle zajišťován oběma partnery, výjimkou není jejich dlouhá pracovní doba. Mezi lety 1974 až 1991 se výrazně zvýšila účast žen s malými dětmi na trhu práce, neboť vzrostla ze 48 % na 90 %. Navíc ve stejném období došlo k poklesu počtu žen s malými dětmi, které zůstávaly v domácnosti, ze 43 % na pouhých 3 %. K velkému vzestupu účasti žen na trhu práce docházelo až do roku 1980, kdy se hodnoty ustálily. Ačkoliv zaměstnanost mužů stále převyšuje zaměstnanost žen, patří jejich zaměstnanost mezi nejvyšší v Evropě. Jedním z prostředků pro posílení účasti žen na trhu práce je opatření ve formě rodičovské dovolené, i když podle některých odborníků je také spojeno se snížením průměrných ženských mezd a může tak znamenat negativní dopad na jejich další profesní rozvoj. Kromě zlepšení systému mateřských dovolených je důležitým faktorem, který pozitivně ovlivňuje zaměstnanost žen, dobrá dostupnost dotovaných a kvalitních zařízení péče o děti. Právě míra péče o děti je v Dánsku velmi vysoká, v roce 2000 bylo 56 % dětí do 2 let umístěno v dotované školce nebo v soukromých domech s denní péčí. V roce 2000 bylo 92 % dětí ve věkovém rozmezí 3 – 5 let umístěno v jeslích a děti ve školním věku pak využívaly různých předškolních a mimoškolních programů. Přesto se zde však objevují problémy v podobě nedostatku míst ve školkách a dalších zařízeních, protože je poptávka převážně vyšší než nabídka, což mnoha pracujícím ženám situaci komplikuje.⁴⁶

⁴⁵ KVINDER OG MÆND PÅ ARBEJDSMARKEDET 2011 [online]. 2011 [cit. 16. 4. 2013]. Dostupné z: <<http://bm.dk/~media/BEM/Files/Dokumenter/Publikationer/2011/MK2011.ashx>>.

⁴⁶ GRUNOW, Daniela a Søren LETH-SØRENSEN. Women's employment in Denmark: Are Danish women's careers marked by globalization? [online]. 2004 [cit. 10. 4. 2013]. Dostupné z: <http://oldsite.sociologie-blossfeld.de/globalife/downloads/wp_zipped/wp052.pdf>.

V roce 2004 dosahovala míra nezaměstnanosti žen 6 %, v následujících letech docházelo k jejímu pozvolnému poklesu až na nejnižší hranici 3,7 % v roce 2008. Již v roce 2009 však nezaměstnanost žen vzrostla na 5,3 % procenta, v roce 2010 na 6,5 % a v roce 2011 dokonce na 7,5 %.⁴⁷ Zaměstnanost samostatně výdělečných žen dosahuje oproti zaměstnanosti samostatně výdělečných mužů mnohem nižších hodnot. Zatímco v roce 2004 v případě mužů hodnoty dosahovaly 11,9 %, u žen dosahovaly pouhých 5,2 %. Tato hladina zaměstnanosti se až na mírné výkyvy držela v obdobných hodnotách, v roce 2011 dosahovala 5,3 %.⁴⁸

4. Komparace situace v obou zemích

I přes uvedené rozdíly patří obě země mezi sociální státy, kde je zajištěna solidní životní úroveň jejich obyvatel a míra zaměstnanosti u jednotlivých skupin obyvatelstva je dostatečně vysoká. Zatímco Norsko by se dalo podle teorie Esping - Andersena přirovnat k typickému welfare state sociálního typu, snažící se o rovnost výhod, Dánsko vykazuje také znaky welfare state s liberálním režimem, neboť se snaží více pomáhat nezaměstnaným osobám a poskytuje jim v nezaměstnanosti vysoké dávky, navíc požadavky pro přiznání dávek v nezaměstnanosti jsou relativně mírné. V porovnání s Norskem je pracovní trh v Dánsku také více dynamický, neboť díky specifickému modelu flexicurity mají občané možnost měnit své pracoviště bez toho, aby ztratili výhody, a tak dochází k častějšímu střídání zaměstnání.

Srovnáme-li situaci v obou zemích v případě zaměstnanosti mladých osob ve věkovém rozmezí 15 – 24 let, Dánsko vykazuje vyšší míru zaměstnanosti, ačkoliv i zde došlo od roku 2009 k jejímu poklesu. Nejvyšší míry zaměstnanosti v této věkové kategorii bylo dosaženo v roce 2008, kdy dosáhla 66,4 %. Od roku 2004 až do roku 2009 se míra zaměstnanosti vždy držela nad hranicí 62 %.⁴⁹ Oproti tomu v Norsku se míra zaměstnanosti v této věkové kategorii od roku 2004 držela nad hranicí 51,4 %. Nejvyšší zaměstnanosti bylo dosaženo v roce 2008, kdy dosáhla 58 %, ovšem již v následujícím roce klesla na 53,2 % a v roce 2011 dokonce na 51,4 %.⁵⁰ Je tak patrné,

⁴⁷ OECDiLibrary: Country statistical profile: Denmark [online]. 2013 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-denmark_20752288-table-dnk>.

⁴⁸ OECDiLibrary: Country statistical profile: Denmark [online]. 2013 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-denmark_20752288-table-dnk>.

⁴⁹ OECDiLibrary: Country statistical profile: Denmark [online]. 2013 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-denmark_20752288-table-dnk>.

⁵⁰ OECDiLibrary: Country statistical profile: Norway [online]. 2013 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-norway_20752288-table-nor>.

že se obě země po finanční krizi v roce 2008 musely vypořádat s propadem zaměstnanosti v této věkové kategorii, v Norsku však po tomto propadu byla zaměstnanost mladistvých stále na mnohem nižších hodnotách než v případě Dánska.

V případě zaměstnanosti starších osob ve věku 55 – 64 let dosahovalo naopak lepších výsledků Norsko, kde se od roku 2004 až do roku 2011 zaměstnanost udržovala vždy nad hranicí 67,4 %. Nejvyšší zaměstnanosti bylo dosaženo v roce 2008 (69,3 %), poté následoval mírný propad s opětovným vzestupem v roce 2011 (69,6 %).⁵¹ V Dánsku se pak v letech 2004 – 2011 zaměstnanost udržovala nad hranicí 58,2 %, hranici 60 % překonala pouze v roce 2004 (60,3 %) a v roce 2006 (60,7 %). Na rozdíl od kategorie mladých osob však finanční krize ani v jedné ze zemí nezpůsobila žádný rapidní propad zaměstnanosti.⁵²

V případě Dánska zaměstnanost žen dosahovala 71,6 % v roce 2004, v roce 2008 dosáhla nejvyšší hodnoty 74,1% a po tomto roce klesala až k hranici 70,4 % v roce 2011. V Norsku dosahovala zaměstnanost žen v roce 2004 72,7 %, nejvyšší hranice dosáhla stejně jako v Dánsku v roce 2008, kdy činila 75,4 %. V následujících letech pak byly její hodnoty již nižší, v roce 2011 dosahovala zaměstnanost žen v Norsku 73,4 %.⁵³ V obou zemích tak zejména krize v roce 2008 zapříčinila pokles zaměstnanosti i v této kategorii a navíc také prohloubila rozdíl mezi oběma zeměmi, neboť zatímco v roce 2004 činil vzájemný rozdíl pouze 1,1 %, v roce 2011 byl již rozdíl vyšší o 3 %. Přesto je však z celkového hlediska zaměstnanost žen velice vysoká, tento fakt je podpořen zejména potřebou většího množství pracovníků v sektoru služeb, kde se právě nejvíce uplatňují ženy.

5. Charakteristika nezaměstnanosti v Dánsku a Norsku

5.1 Dánská nezaměstnanost

V roce 1996 byla zahájena debata o nové sociální politice Dánska. Dne 1. 7. 1998 pak došlo k implementaci tří nových zákonů, včetně zákona o aktivní sociální politice a zákona o sociálních službách. Hlavním cílem nových zákonů bylo vytvořit

⁵¹ OECDiLibrary: Country statistical profile: Norway [online]. 2013 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-norway_20752288-table-nor>.

⁵² OECDiLibrary: Country statistical profile: Denmark [online]. 2013 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-denmark_20752288-table-dnk>.

⁵³ OECDiLibrary: Employment rate of women % of female population (15-64) [online]. 2012 [cit. 28. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/employment/employment-rate-of-women_20752342-table5>.

ekonomicky bezpečnou síť, která by vybuodovala ucelený systém s cílem zajistit prostornější trh práce, který by napomohl zaručit, že všichni obyvatelé budou plnit své povinnosti.⁵⁴

Dánský systém pojištění v nezaměstnanosti je charakteristický zejména mírnými vstupními požadavky a pravidly pro uplatnění nároku na dávky. Výhody v nezaměstnanosti jsou částečně určeny náhradní sazbou ve výši 90 % předchozího platu a částečně z absolutního maxima podpory v nezaměstnanosti. Tato kombinace tak zajišťuje, že míra náhrady příjmu je vysoká u nízkopříjmových skupin, které spadají do důchodu. Průměrný náhradový poměr se pohybuje přibližně okolo 60 %. Od roku 1990 proběhlo v Dánsku množství reforem, které měly upravit systém sociálního zabezpečení. Jedním z principů změn bylo, že by neměly existovat žádné formy přímého snižování dávek v nezaměstnanosti, ale měla by být posilována motivace k hledání a nástupu do zaměstnání. V důsledku reforem došlo také ke zkrácení období způsobilosti po vyplácení dávek v nezaměstnanosti z původních 7 let na 4 roky. Byla tak nastavena politika „práva a povinnosti“, kdy sice mají nezaměstnaní nárok na náhradu za ušlý zisk, na druhé straně se však od nich očekává, že si najdou zaměstnání a budou ochotni zvyšovat si svou kvalifikaci. Až do roku 2003 bylo rozlišováno mezi aktivním a pasivním obdobím nezaměstnanosti, od roku 2003 se však tato období nerozlišují a nezaměstnaní tak mají povinnost přijímat nabídky na zvyšování kvalifikace již od prvního dne nezaměstnanosti. Přibližně okolo 20 % příjemců dávek v nezaměstnanosti se účastní aktivačních programů, přičemž až 40 % z nich je připraveno vstoupit na trh práce díky účasti v aktivačních programech. I po těchto rozsáhlých reformách patří Dánsko v oblasti dávek v nezaměstnanosti stále mezi nejštedřejší země v rámci OECD. Má vylepšený systém aktivní politiky trhu práce, kdy nezaměstnaní mají přístup ke vzdělávání, dotované odborné praxe v soukromých i veřejných společnostech, kurzy pro nalezení zaměstnání a další. Přibližně 1,5 % HDP pak každoročně navíc připadne na aktivační programy pro nezaměstnané.⁵⁵

5.2 Norská nezaměstnanost

Norská podpora v nezaměstnanosti je založena na denních příspěvcích vydávaných Norským úřadem práce (NAV). Kromě toho mají jedinci, kteří se podílejí

⁵⁴ JENSEN, Henrik. The welfare state: past, present, future. Pisa: Edizione Plus, c2002, xiii, str. 54 – 55.

⁵⁵ ANDERSEN, M., Torben a SVARER Michael. Flexicurity – the Danish labour market model. [online]. 2006 [cit. 28. 3. 2013]. Dostupné z: <http://mit.econ.au.dk/vip_htm/msn/flexicurity_eng.pdf>.

na pracovní rehabilitaci, to znamená na opatření k získání nového zaměstnání nebo udržení předchozího zaměstnání, nárok na rehabilitační dávky. Norská podpora v nezaměstnanosti je financována prostřednictvím daní. Doba pro vyplácení dávek v nezaměstnanosti je ovlivněna ročním příjmem. Pokud byl roční příjem vyšší než 19 403 €, je uchazeč oprávněn dávky pobírat po dobu 104 týdnů, v případě nižšího příjmu má právo na dávky po dobu 52 týdnů. Aby se zabránilo zneužívání dávek, je denní dávka v nezaměstnanosti podmíněna aktivním hledáním nového zaměstnání a zároveň ochotou v krátké době nové zaměstnání přijmout. Uchazeč o zaměstnání musí být navíc ochoten přijmout jakýkoliv typ zaměstnání či přijmout zaměstnání v jiných částech Norska. Úřad práce zároveň může nezaměstnané osoby přizvat k účasti na vzdělávacích aktivitách. Do roku 2008 probíhalo v Norsku období vysokého hospodářského růstu, s nímž bylo spojeno zvýšení hladiny zaměstnanosti. Zároveň se Norsko potýkalo s nedostatkem pracovních sil, který řešilo především prostřednictvím imigrace pracovních sil z ostatních evropských zemí, zejména z Polska a Švédska. Od finanční krize, která nastala koncem roku 2008, zažila norská ekonomika pokles růstu, nárůst nezaměstnanosti a pokles zaměstnanosti, přesto však při srovnání se situací v ostatních evropských zemích nebylo zhoršení situace natolik výrazné. Podle norského statistického úřadu se míra nezaměstnanosti ve čtvrtém čtvrtletí roku 2008 zvýšila z 2,4 % na 2,9 %. V prvním čtvrtletí roku 2009 se míra nezaměstnanosti zvýšila na 3,2 % a v lednu 2010 dosahovala dokonce 3,5 %. Od května 2011 pak byla míra nezaměstnanosti 3,3 %. Nezaměstnanost zasáhla nejvíce skupinu obyvatelstva mladých pracovníků. V jejich případě (věková kategorie 15 – 24 let) dosahovala nezaměstnanost v roce 2010 9,1 % ve srovnání s 5,5 % v prvním čtvrtletí roku 2007. V roce 2010 byla míra nezaměstnanosti vyšší u pracovníků s nízkou kvalifikací mladých lidí (11 %) než u vysoce kvalifikovaných mladých lidí (6 %). Podle Norského úřadu práce narostla nezaměstnanost mladých lidí zejména u mužů pracujících ve stavebnictví a zpracovatelském průmyslu. Ženy pracují převážně ve veřejném sektoru, a proto nebyly nárůstem nezaměstnanosti natolik zasaženy. V Norsku byla také přijata aktivační opatření, která mají zamezit dlouhodobé či trvalé nečinnosti u nezaměstnaných osob a opatření, která mají zlepšit podmínky na pracovišti. Zaměstnavatelé tak byli vyzváni k úpravám pracovišť či k zaměstnávání osob se zdravotními problémy.⁵⁶

⁵⁶ NERGAARD, Kristine a Sissel TRYGSTAD FAFO. European Employment Observatory: EEO Review: Adapting unemployment benefit systems to the economic cycle [online]. Norway, 2011 [cit. 2. 4. 2013].

Od 1. dubna 2009 byly přijaty nové změny. Jednou z nich byla například povinnost zaměstnavatele zaplatit náhradu za nezaměstnanost v případě dočasného propuštění, která byla snížena z 10 na 5 dnů. Od tohoto data je také Norský úřad práce zodpovědný za placení dávek po prvních pět dnů v nezaměstnanosti osobě, která byla dočasně propuštěna nebo byla její pracovní doba snížena o 50 %.⁵⁷

5.3 Srovnání nezaměstnanosti

Podle Eurostatu činila celková hodnota nezaměstnanosti v Norsku v roce 2003 4,2 %, v roce 2005 4,5 %, v roce 2007 2,5 %, v roce 2009 3,2 % a v roce 2012 3,2 %. V Dánsku činila hodnota nezaměstnanosti v roce 2003 5,4 %, v roce 2005 4,8 %, v roce 2007 3,8 %, v roce 2009 6,0 % a v roce 2012 7,5 %.⁵⁸

Ačkoliv se míra nezaměstnanosti v obou zemích drží na nízké míře, je patrné, že v Dánsku dosahuje vyšších hodnot. Tento rozdíl je zjevný zejména od roku 2009, kdy se v Dánsku hladina nezaměstnanosti ještě navýšila a rozdíl mezi oběma zeměmi se tak prohloubil. V případě Dánska však může být průměrná hodnota nezaměstnanosti značně ovlivněna pracovní mobilitou, kdy dochází k častějším změnám zaměstnání u jednotlivých osob v porovnání s Norskem.

Nezaměstnanost žen dosahuje v Norsku nižších hodnot než v Dánsku. Nejvyšší nezaměstnanost byla v roce 2005 (4,3 %), v roce 2008 dosáhla nejnižší hodnoty 2,4 %, v následujících letech však její hodnota opět stoupala až k 3,1 % v roce 2011.⁵⁹ V Dánsku klesala nezaměstnanost od roku 2004 z 6,0 % až do roku 2008, kdy dosáhla nejnižší hodnoty 3,7 %. V následujících letech však nezaměstnanost opět stoupala až na hranici 7,5 % pro rok 2011.⁶⁰ V roce 2011 tak rozdíl mezi nezaměstnaností žen dosáhl hodnoty 4,4 %.

Nezaměstnanost mladých lidí ve věku 15 – 24 let byla v Dánsku v roce 2004 8,2 % a až do roku 2008, kdy činila 8,0 %, nepřekonalala hranici 8,6 %. Po roce 2008 však přišel zásadní zlom a nezaměstnanost prudce stoupla na hranici 11,8 % v roce 2009

Dostupné z: <<http://www.eu-employment-observatory.net/resources/reviews/Norway-UBRvw2011.pdf>>.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Eurostat: Unemployment rate, by sex [online]. 2013 [cit. 15. 4. 2013]. Dostupné z: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdec450&plu gin=1>>.

⁵⁹ OECDiLibrary: Country statistical profile: Norway [online]. 2013 [cit. 3. 5. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-norway_20752288-table-nor>.

⁶⁰ OECDiLibrary: Country statistical profile: Denmark [online]. 2013 [cit. 3. 5. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-denmark_20752288-table-dnk>.

a v roce 2011 dokonce na 14,2 %. V Norsku se situace vyvíjela jinak. Zatímco v roce 2004 dosahovala nezaměstnanost v porovnání s Dánskem vysoké hodnoty 11,7 %, v roce 2006 prudce klesla na 8,6 % a v roce 2008 dokonce činila pouze 7,5 %. Ačkoliv se i v Norsku po roce 2008 nezaměstnanost mladých osob zvýšila, nebyl vzestup tak zásadní jako v dánském případě, neboť v roce 2011 dosahovala míra nezaměstnanosti pouze 8,6 %.⁶¹

Nezaměstnanost starších osob ve věkové kategorii 55 – 64 let se v Dánsku drží na relativně nízké úrovni. Zatímco ještě v roce 1995 dosahovala hranice 6,9 %, již v roce 2000 byla její hodnota 3,9 %. Opětovný vzestup nastal po roce 2010, kdy činila 6,7 %. Podíváme-li se na situaci v Norsku, je na první pohled patrný značný rozdíl, neboť v roce 1995 činila norská nezaměstnanost v této kategorii pouze 2,6 % a nadále se snižovala, v roce 2011 dosahovala pouze 1,3 %.⁶² To je oproti Dánsku rozdíl cca 5,4 %. V tomto ohledu tak Norsko dosahuje mnohem lepších výsledků a i po finanční krizi byla tato velice nízká hladina nezaměstnanosti zachována.

Závěr

Hlavním cílem mé práce bylo odpovědět na otázku, jak Norsko a Dánsko přistupují k politice zaměstnanosti v případě tří vybraných skupin obyvatelstva, a to mladistvých (zejména absolventů škol), starších občanů v předdůchodovém věku a žen a jak se v těchto zemích přístup odlišuje nebo naopak shoduje. Zároveň bylo mým cílem zjistit, liší-li se výrazně míra zaměstnanosti v případě jednotlivých skupin obyvatelstva v obou zemích.

Oba dva státy, Norsko i Dánsko, jsou představiteli welfare state severského typu. Díky své aktivní politice trhu práce se Norsku i Dánsku podařilo dosáhnout celkově vysokých hodnot zaměstnanosti a naopak nízkých hodnot nezaměstnanosti. Norsko mělo počáteční výhodu, že ho natolik nezasáhla recese, která na počátku devadesátých let potkala další země, a nezaměstnanost se tak udržovala na nízkém stupni. V Dánsku se vyvinul charakteristický model flexicurity, jehož součástí je flexibilní trh práce spojený s aktivní politikou. Tím modelem se Dánsko výrazněji odlišuje od Norska,

⁶¹ OECDiLibrary: Youth unemployment rate % of youth labour force (15-24) [online]. 2012 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/employment/youth-unemployment-rate_20752342-table2>.

⁶² OECD: Employment/population ratios, activity and unemployment rates by selected age groups [online]. 2012 [cit. 5. 5. 2013]. Dostupné z: <<http://www.keepeek.com/Digital-Asset->

jelikož dánský systém flexicurity umožňuje zaměstnancům snáze měnit zaměstnání, aniž by přišli o své výhody. V Dánsku tak na rozdíl od Norska dochází k častějšímu střídání pracovních pozic, které může znamenat mírné zkreslení výsledných hodnot nezaměstnanosti.

V případě zaměstnanosti mladistvých osob dosahuje lepších výsledků Dánsko, kde propad zaměstnanosti v této věkové kategorii po roce 2008 nebyl tak výrazný jako v případě Norska. Norsko však dosahuje vyšších hodnot zaměstnanosti v případě starších osob, ani jednu ze zemí však výrazně krize v roce 2008 v případě této kategorie neovlivnila. Pro oba státy je také typická vysoká míra účasti žen na pracovním trhu, spojená zejména s rozvinutým sektorem poskytování služeb, který je pro welfare state typický. Míra zaměstnanosti žen je v obou státech poměrně vyrovnaná, o něco lepších výsledků dosahuje v posledních letech Norsko. I v případě této kategorie se oba státy opětovně potýkaly s poklesem zaměstnanosti po roce 2008.

Dalším cílem mé práce bylo provést komparaci nezaměstnanosti těchto tří zvolených skupin obyvatelstva a zjistit existují-li rozdíly mezi oběma zeměmi. V obou zemích platí systém „práva a povinnosti“, kdy mají občané nárok na podporu v nezaměstnanosti, na straně druhé se od nich však očekává, že se budou účastnit aktivačních programů pro nalezení nového zaměstnání a zvyšovat si svou kvalifikaci, aby pro ně bylo nalezení nového zaměstnání snazší. V Dánsku je však oproti Norsku mírnější systém vstupních požadavků pro uplatňování dávek v nezaměstnanosti. Odlišná je také doba pro vyplácení dávek v nezaměstnanosti, která se v Dánsku snížila po reformách z původních 7 let na 4 roky, v Norsku je však doba pro pobírání dávek určena za pomoci ročního příjmu, a může tak dosahovat jen 52 týdnů nebo 104 týdnů.

V obou zemích se celková míra nezaměstnanosti udržuje na celkově nízkých hodnotách, přesto je však vyšší v Dánsku. I v jednotlivých kategoriích lze pozorovat rozdíly, neboť Norsko v porovnání s Dánskem dosahuje také nižších hodnot nezaměstnanosti žen a starších osob. V případě nezaměstnanosti mladistvých se situace v Dánsku změnila po roce 2008, kdy její míra prudce vzrostla. V Norsku nebyl nárůst natolik prudký a v porovnání s Dánskem i v této kategorii dosahuje Norsko mnohem lepších výsledků.

Přesto, že lze najít mezi oběma zeměmi určité rozdíly v průměrných hodnotách zaměstnanosti či nezaměstnanosti u jednotlivých vybraných skupin, dosahují tyto

rozdíly spíše menších hodnot. Obě země jsou si tak v tomto ohledu spíše podobné. Ačkoliv kritikové severského welfare state často poukazují na jeho vysokou nákladnost, a také na potřebu dotovat ho z vysokých daní, je patrné, že i v současnosti je tento model stále funkční a Norsku i Dánsku se tak daří udržovat vysoké míry zaměstnanosti v porovnání s jinými evropskými státy.

Summary

The main goal of the thesis is to answer the question how Norway and Denmark access to employment policy and to explore if approach of these countries is different or identical. I have been focused on three different population groups – adolescents (graduates), older people approaching retirement age and women. At the same time, I tried to find distinct differences in employment rate of both countries in selected groups. Both countries, Norway and Denmark, are representatives of Nordic welfare type of state. They have achieved overall high levels of employment and low levels of unemployment because of their active labor market policy. Norway had an advantage because was not touched by any slump which came in the early nineties and caused higher unemployment in other countries. Denmark was developed a distinctive model of flexicurity, which includes a flexible labor market combined with an active policy. This model is significantly different than the one in Norway because flexicurity system allows employees to change job easily without loss of their benefits.

In case of employment of youth, Denmark had better results and the decrease of employment in group of this age was not as significant after 2008 as in case of Norway. However, Norway has higher level of employment in case of older people. The crisis didn't affect any of those countries in 2008 in this category. These two countries are also characterized by a high rate of female participation in the labor market, which is mainly associated with a developed services sector, which is typical for the welfare state. The employment rates for women in both countries were relatively stable. Slightly better results are achieved in recent years in Norway. Even in this category, both states were facing a decrease of employment after 2008.

The additional objective of this thesis was a comparison of unemployment rate in three selected population and determine the differences between these two countries. There is a valid system of "rights and obligations" in both countries, in which citizens are

entitled to unemployment benefits. On the other side, they are supposed to take a part in activation program for finding new employment and increase their qualifications. In Denmark is the system of entry requirements of application for unemployment benefits much slighter. The time of paying benefits has also changed over there. The time of paying benefits has decreased after the reforms from original 7 years to 4 years.

The time of receiving benefits is determined by the annual income and can reach 52 weeks or 104 weeks in Norway. The overall unemployment rate is maintained at low levels in both countries but it is higher in Denmark. Even if the individual categories can be observed differently, Norway and Denmark also achieved lower levels of unemployment among women and older people. In case of youth unemployment, the situation has changed in Denmark after 2008 when the unemployment rate has notably increased. The increase there was not so steep in Norway if we compare it to Denmark. Norway has achieved much better results in this category.

We can find some differences between these two countries in the average employment and unemployment but in case of selected groups these differences are very small. Although, the critics of Nordic welfare state point very often to its expensiveness and need to subsidize the high taxes. It is obvious that even nowadays the model is still working. Both countries, Norway and Denmark, still have a high level of employment in comparison with other European countries.

Použitá literatura

Knižní zdroje

BERTOLA, Giuseppe, Tito BOERI a Giuseppe NICOLETTI. *Welfare and employment in a united Europe: a study for the Fondazione Rodolfo De Benedetti*. Cambridge, Mass.: MIT Press, c2001, x, 291 p. ISBN 02-620-2483-7.

BRUNCLÍK, Miloš, HAVLÍK Vlastimil. *Skandinávie: [proměny politiky v severských zemích]*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 1994, 188 s. ISBN 978-807-3577-032.

COCHRANE, Allan, John CLARKE a Sharon GEWIRTZ. *Comparing welfare states*. 2nd ed. Newbury Park, Calif.: Sage Publications in association with the Open University, 2001, viii, 304 p. ISBN 07-619-7090-8.

DUBEN, Rostislav. *Stát blahobytu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1994, 188 s. ISBN 80-707-9016-4.

ERIKSON, Robert a Francis G CASTLES. *The Scandinavian model: welfare states and welfare research*. 2nd ed. Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, 1987, 251 p. ISBN 08-733-2348-3.

JENSEN, Henrik. *The welfare state: past, present, future*. Pisa: Edizione Plus, c2002, xiii, 221 p. ISBN 88-849-2033-7.

KAUTTO, Mikko. *Nordic social policy: changing welfare states*. New York: Routledge, 1999, xvi, 306 p. ISBN 04-152-0876-9.

PIERSON, Christopher a Francis G CASTLES. *The welfare state reader*. 2nd ed. Cambridge: Polity, 2006, 492 p. ISBN 978-074-5635-569.

SVALLFORS, Stefan. *The political sociology of the welfare state: institutions, social cleavages, and orientations*. Stanford, Calif.: Stanford University Press, c2007, xiv, 291 p. ISBN 978-080-4754-354

TAYLOR-GOUBY, Peter. *New risks, new welfare: the transformation of the European welfare state*. New York: Oxford University Press, 2004, xiii, 248 p. ISBN 01-992-6727-8.

TITMUS, Richard Morris, Brian ABEL-SMITH a Kathleen TITMUS. *Social policy: an introduction*. London: Allen, 1974, 160 p. ISBN 00-436-1018-8.

TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 439 s. ISBN 978-807-3676-803.

Elektronické zdroje

ALCOCK, Peter a Martin POWELL. Introduction: Welfare Theory: Concepts and Issues. In: [online]. [cit. 5. 12. 2012]. Dostupné z: <http://www.sagepub.com/upm-data/36570_Alcock_&Powell~Vol_1_Ch_01.pdf>.

ANDERSEN, M., Torben a SVARER Michael. Flexicurity – the Danish labour market model. [online]. 2006 [cit. 28. 3. 2013]. Dostupné z: <http://mit.econ.au.dk/vip_htm/msn/flexicurity_eng.pdf>.

BECKER, Uwe. *The Scandinavian Model: Still an Example for Europe?* [online]. 2007 [cit. 8. 5. 2013]. Dostupné z: <http://www.fes.de/ipg/2007/4/05_Becker_US.pdf>.

BREDGAARD, Thomas a Arthur DAEMMRICH. *The Welfare State as an Investment Strategy: Denmark's Flexicurity Policies* [online]. 2011 [cit. 15. 4. 2013]. Dostupné z: <<http://ilera2012.wharton.upenn.edu/RefereedPapers/BredgaardThomas%20ArthurDaemmrich.pdf>>.

D'IPPOLITO, Nadia. Youth Unemployment: The cases of Denmark and Italy [online]. 2011 [cit. 15. 4. 2013]. Dostupné z: <http://studenttheses.cbs.dk/bitstream/handle/10417/2920/nadia_dippolito.pdf?sequence=1>.

Eurostat: Unemployment rate, by sex [online]. 2013 [cit. 15. 4. 2013]. Dostupné z: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdec450&plugin=1>>.

EUR - Lex: Opinion of the European Economic and Social Committee on Flexicurity: the case of Denmark [online]. 2006 [cit. 5. 5. 2013]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006IE0740:EN:NOT>>.

GRUNOW, Daniela a Søren LETH-SØRENSEN. Women's employment in Denmark: Are Danish women's careers marked by globalization? [online]. 2004 [cit. 10. 4. 2013]. Dostupné z: <http://oldsite.soziologie-blossfeld.de/globalife/downloads/wp_zipped/wp052.pdf>.

JENSEN, Hans a Jørn NEERGAARD LARSEN. *The Nordic labour markets and the concept of flexicurity* [online]. 2005 [cit. 15. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.regjeringen.no/Upload/AID/kampanjer/arbeidslivsforum/dokumenter/nordisk_velferdsmodell/The_Nordic_model_-_a_recipe_for_European_success.pdf#page=54>.

KONGSHØJ MADSEN, Per. *European Employment Observatory: EEO Review: Employment policies to promote active ageing, 2012* [online]. Denmark, 2012 [cit. 18.

4. 2013]. Dostupné z: <<http://www.eu-employment-observatory.net/resources/reviews/Denmark-EPPAA-Feb2012-final.pdf>>.
- KVINDER OG MÆND PÅ ARBEJDSMARKEDET 2011* [online]. 2011 [cit. 16. 4. 2013]. Dostupné z: <<http://bm.dk/~media/BEM/Files/Dokumenter/Publikationer/2011/MK2011.ashx>>.
- Labour supply in Norway: Second report for the project “Welfare Policy and Employment in the Context of Family Change”, drafted for the meeting 5-6 June 2003 in Reykjavik, Iceland [online]. 2003 [cit. 22. 3. 2013]. Dostupné z: <<http://www.york.ac.uk/inst/spru/research/nordic/norwlabo.PDF>>.
- NERGAARD, Kristine a Sissel TRYGSTAD FAFO. *European Employment Observatory: EEO Review: Adapting unemployment benefit systems to the economic cycle* [online]. Norway, 2011 [cit. 2. 4. 2013]. Dostupné z: <<http://www.eu-employment-observatory.net/resources/reviews/Norway-UBRvw2011.pdf>>.
- OECD: Employment/population ratios, activity and unemployment rates by selected age groups* [online]. 2012 [cit. 5. 5. 2013]. Dostupné z: <http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/oecd-employment-outlook-2012/employment-population-ratios-activity-and-unemployment-rates-by-selected-age-groups_empl_outlook-2012-table72-en>.
- OECD THEMATIC FOLLOW-UP REVIEW OF POLICIES TO IMPROVE LABOUR MARKET PROSPECTS FOR OLDER WORKERS* [online]. Denmark, 2012 [cit. 11. 4. 2013]. Dostupné z: <<http://www.oecd.org/els/emp/Older%20Workers%20Denmark-MOD.pdf>>.
- OECDiLibrary: Country statistical profile: Denmark* [online]. 2013 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-denmark_20752288-table-dnk>.
- OECDiLibrary: Country statistical profile: Norway* [online]. 2013 [cit. 3. 5. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-norway_20752288-table-nor>.
- OECDiLibrary: Youth unemployment rate % of youth labour force (15-24)* [online]. 2012 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/employment/youth-unemployment-rate_20752342-table2>.
- OECDiLibrary: Country statistical profile: Norway* [online]. 2013 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-norway_20752288-table-nor>.

OECDiLibrary: Employment rate of women % of female population (15-64) [online]. 2012 [cit. 28. 4. 2013]. Dostupné z: <[http://www.oecd-](http://www.oecd-ilibrary.org/employment/employment-rate-of-women_20752342-table5)

[ilibrary.org/employment/employment-rate-of-women_20752342-table5](http://www.oecd-ilibrary.org/employment/employment-rate-of-women_20752342-table5)>.

OVERBYE, Einar, Signy VABO a Knut WEDDE. Rescaling Social Welfare Policies in Norway [online]. 2006 [cit. 24. 3. 2013]. Dostupné z:

<<http://www.euro.centre.org/rescalingDocuments/files/Norway.pdf>>.

PIERSON, Christopher a Francis G. CASTLES. The Welfare State Reader: Three Worlds of Welfare Capitalism. Gosta Esping - Andersen. In: [online]. [cit. 6. 12. 2012].

Dostupné z: <<http://xavier-fim.net/teaching/cpd/readings/espingandersen-intro.pdf>>.

Statistics Norway: Statistical Yearbook of Norway 2012 [online]. 131st issue. 2012 [cit. 22. 3. 2013]. Dostupné z: <[http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-](http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/91796?_ts=13c6ca485b8)

[publikasjoner/_attachment/91796?_ts=13c6ca485b8](http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/91796?_ts=13c6ca485b8)>.

STEPHENS, John D. *UNITED NATIONS RESEARCH INSTITUTE FOR SOCIAL DEVELOPMENT: THE SCANDINAVIAN WELFARE STATES ACHIEVEMENTS, CRISIS AND PROSPECTS* [online]. 1995 [cit. 23. 4. 2013]. Dostupné z:

<[http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/\(httpAuxPages\)/218CAD0393B83EE680256B67005B6836/\\$file/dp67.pdf](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/(httpAuxPages)/218CAD0393B83EE680256B67005B6836/$file/dp67.pdf)>.

Youth Unemployment in the Nordic Countries: - A Study on the Rights of and Measures for Young Jobseekers [online]. 2011 [cit. 15. 4. 2013]. Dostupné z:

<<http://nososco-eng.nom-nos.dk/filer/publikationer/Youth%20Unemployment.pdf>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Zaměstnanost mladistvých v procentech (graf)

Příloha č. 2: Zaměstnanost starších osob v procentech (graf)

Příloha č. 3: Zaměstnanost žen v procentech (graf)

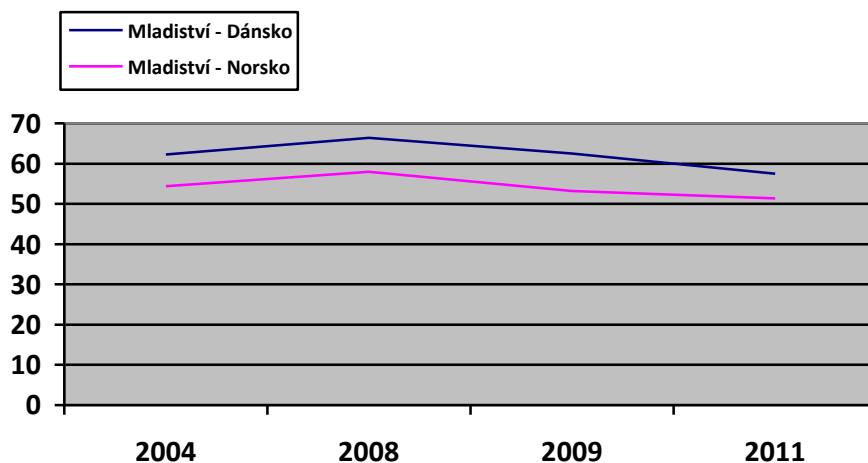
Příloha č. 4: Nezaměstnanost žen v procentech (graf)

Příloha č. 5: Nezaměstnanost mladistvých v procentech (graf)

Příloha č. 6: Nezaměstnanost starších osob v procentech (graf)

Přílohy

Příloha č. 1: Zaměstnanost mladistvých v procentech (graf)

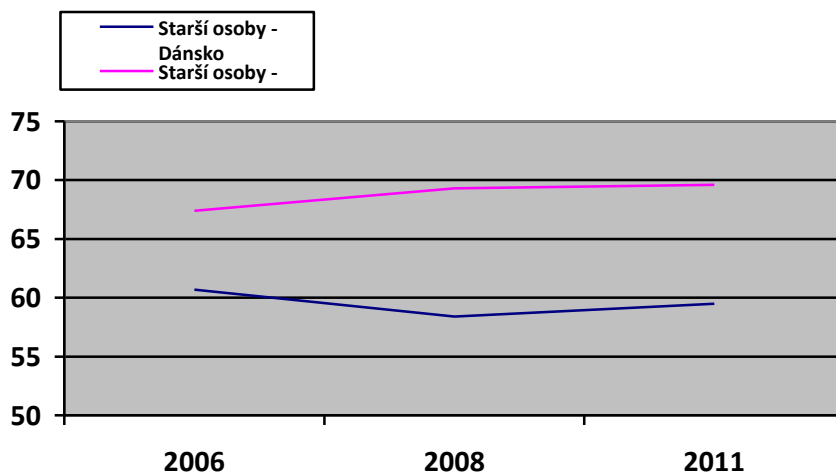

Zdroje:

OECDiLibrary: Country statistical profile: Norway [online]. 2013 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-norway_20752288-table-nor.

OECDiLibrary: Country statistical profile: Denmark [online]. 2013 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-denmark_20752288-table-dnk.

Příloha č. 2: Zaměstnanost starších osob v procentech (graf)

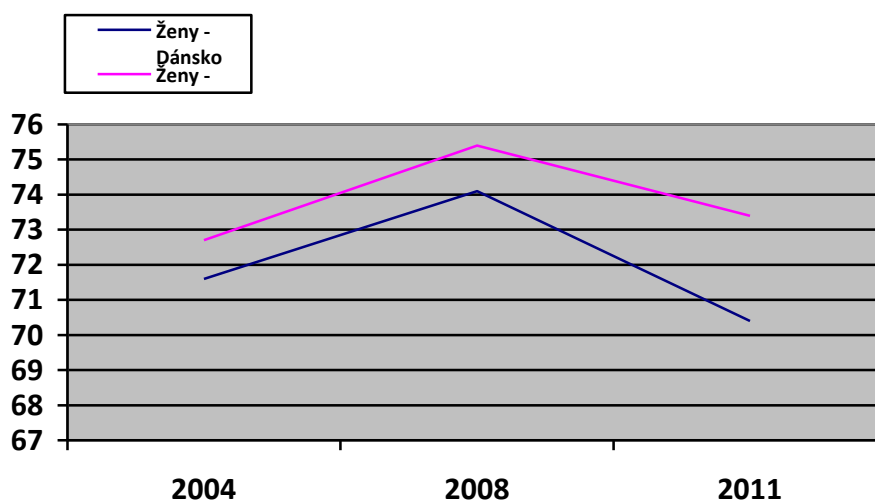

Zdroje:

OECDiLibrary: Country statistical profile: Norway [online]. 2013 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-norway_20752288-table-nor.

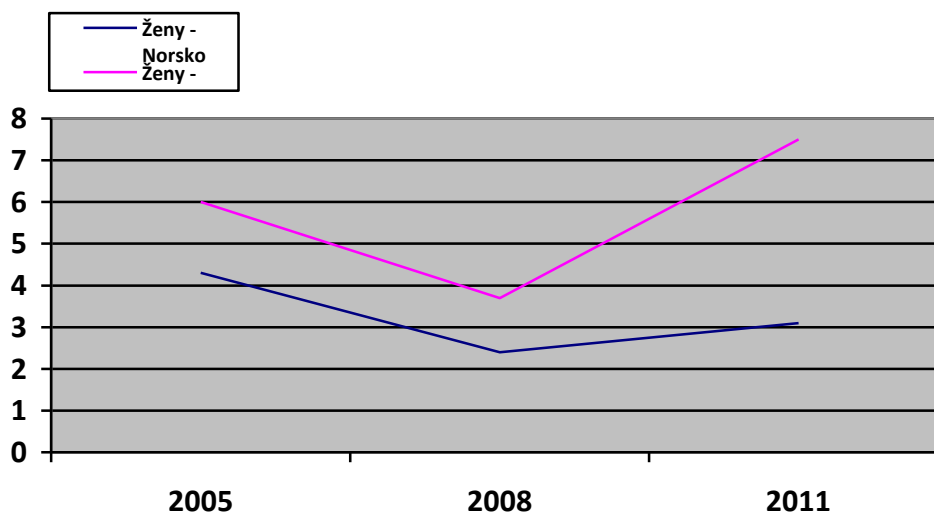
OECDiLibrary: Country statistical profile: Denmark [online]. 2013 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-denmark_20752288-table-dnk.

Příloha č. 3: Zaměstnanost žen v procentech (graf)

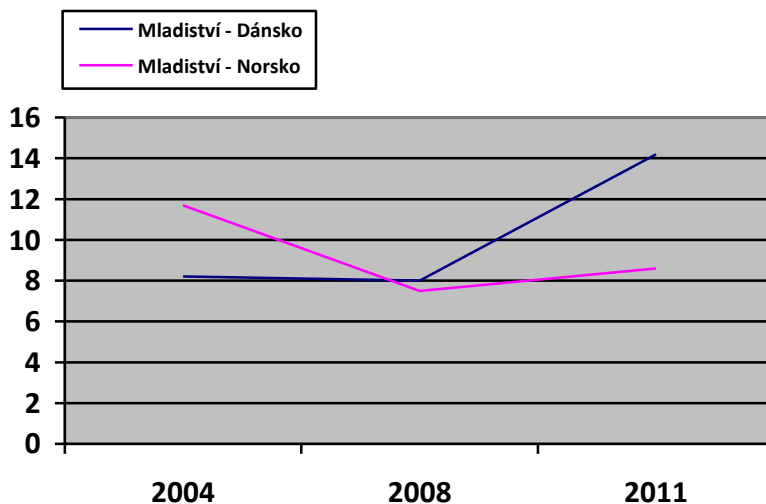
Zdroj: OECDiLibrary: Employment rate of women % of female population (15-64) [online]. 2012 [cit. 28. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/employment/employment-rate-of-women_20752342-table5.

Příloha č. 4: Nezaměstnanost žen v procentech (graf)

Zdroje:
 OECDiLibrary: Country statistical profile: Norway [online]. 2013 [cit. 3. 5. 2013]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-norway_20752288-table-nor.
 OECDiLibrary: Country statistical profile: Denmark [online]. 2013 [cit. 3. 5. 2013]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-denmark_20752288-table-dnk.

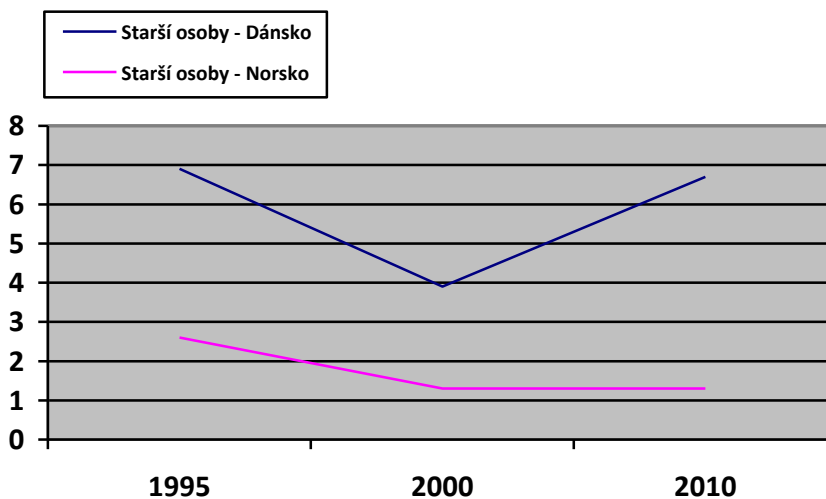
Příloha č. 5: Nezaměstnanost mladistvých v procentech (graf)

Zdroj:

OECDiLibrary: Youth unemployment rate % of youth labour force (15-24) [online]. 2012 [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/employment/youth-unemployment-rate_20752342-table2.

Příloha č. 6: Nezaměstnanost starších osob v procentech (graf)

Zdroj:

OECD: Employment/population ratios, activity and unemployment rates by selected age groups [online]. 2012 [cit. 5. 5. 2013]. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/oecd-employment-outlook-2012/employment-population-ratios-activity-and-unemployment-rates-by-selected-age-groups_empl_outlook-2012-table72-en.